

BELGIAN COOPERATIVE MONITOR

Exploring and explaining
the Belgian Cooperative Economy
(2016-2025)

KU LEUVEN

KENNISCENTRUM VOOR
COÖPERATIEF ONDERNEMEN

KCO auteurs:

Frédéric Dufays academisch coördinator
Matthias Staessens geassocieerde onderzoeker
Stefanie Friedel valorisatiecoördinator
Johannes Grillet wetenschappelijk medewerker
Yannis Perifanos doctoraatsonderzoeker

In samenwerking met:

Lieve Jacobs adviseur Cera
Hannes Hollebecq adviseur Cera

Augustin Morel Observatorium voor de Sociale Economie van ConcertES

Illustraties:

Hanne Van Gils

Lay-out:

Magelaan

Te citeren als:

Dufays, F., Staessens, M., Friedel, S., Grillet, J. & Perifanos, Y. in samenwerking met Jacobs, L. & Hollebecq, H. (2025). Belgian Cooperative Monitor 2025. Exploring and explaining the Belgian Cooperative Economy (2016-2025). Kenniscentrum voor Coöperatief Ondernemen - KU Leuven, Cera cv. feb.kuleuven.be/drc/kco/BelgianCooperativeMonitor

December 2025

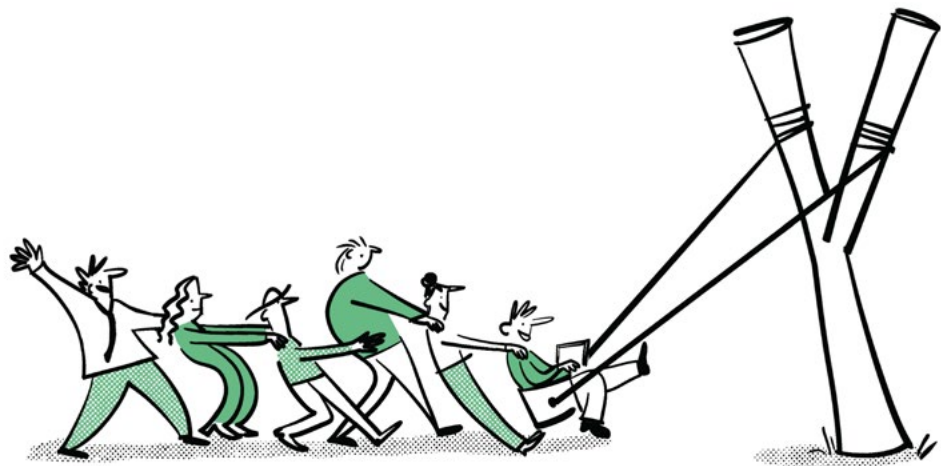
Copyright ©2025 by the authors. All rights reserved. Centre of Expertise for Cooperative Entrepreneurship: Faculty of Economics, Department of Work and Organisation Studies, KU Leuven, Belgium.

Contact
Website

kco@kuleuven.be
<https://feb.kuleuven.be/drc/kco>

BELGIAN COOPERATIVE MONITOR 2025

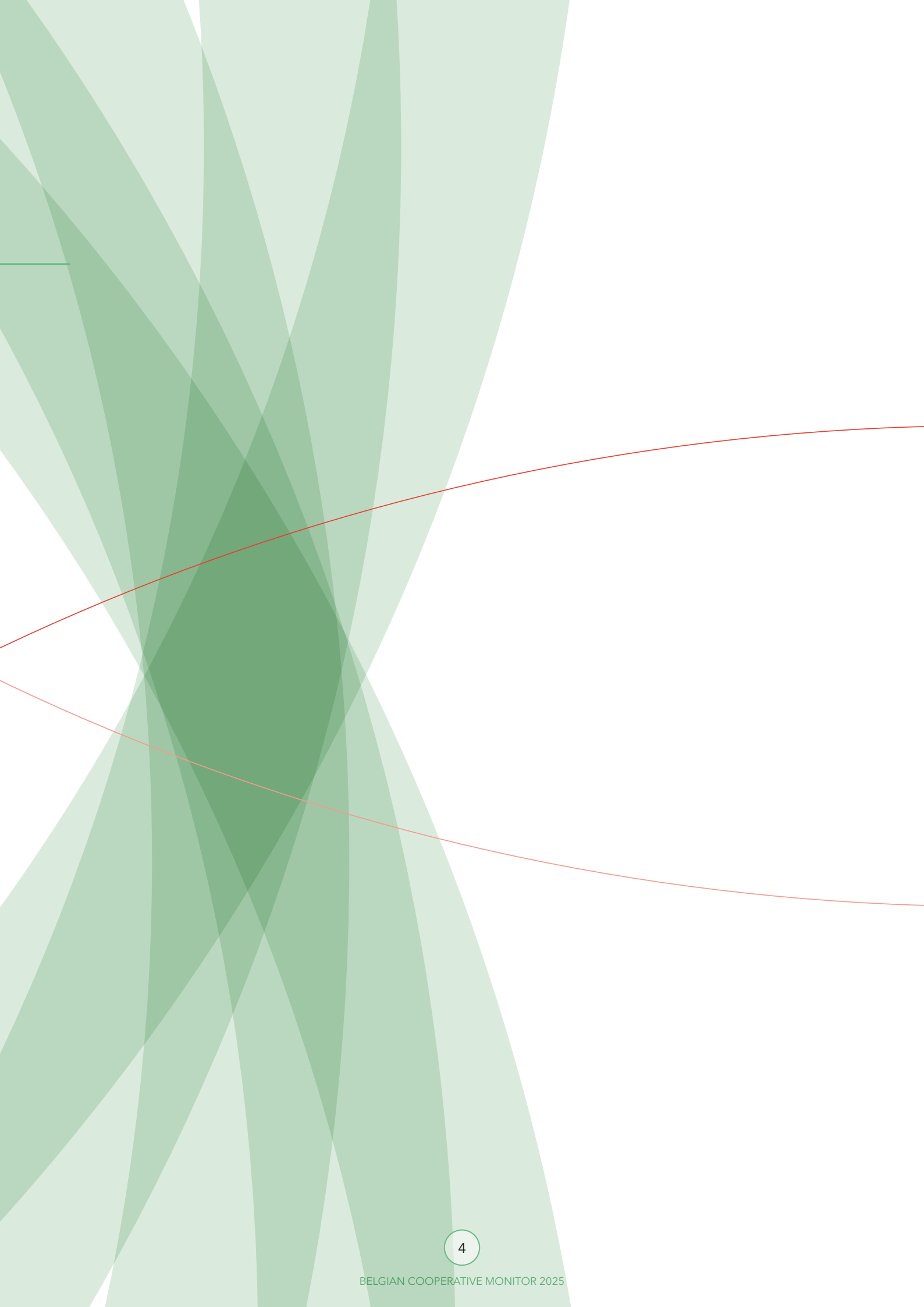
Een co-publicatie van
het Kenniscentrum voor Coöperatief
Ondernemen (KCO) KU Leuven en
Cera cv

KU LEUVEN

KENNISCENTRUM VOOR
COÖPERATIEF ONDERNEMEN

INHOUDSTAFEL

SAMENVATTING	6
VOORWOORD	8
INLEIDING	10
KADER 1: Internationaal Jaar van de Coöperaties	11
DEEL 1 EXPLORING the Belgian cooperative economy: kerncijfers en evoluties 2016-2025	14
1. Het coöperatief model	16
KADER 2: ICA-definitie van de coöperatie	17
KADER 3: Enkele courante begrippen	20
2. Een coöperatie (h)erkennen in België	21
2.1 De nieuwe Belgische coöperatieve vennootschap	21
2.2 De effecten van de nieuwe wet in de praktijk	23
3. Sterke vermindering van het aantal cv's	26
3.1 Evolutie van het aantal cv's	26
3.2 Evolutie van de regionale verschillen	27
3.3 Evolutie van nieuwe oprichtingen	29
3.4 Inertie van coöperaties in het oude statuut	30
4. Economisch gewicht van coöperatieve vennootschappen	31
4.1 Kernwaarde: bruto toegevoegde waarde	31
4.2 Andere factoren: gecumuleerde balans, omzet en loonkost	32
4.3 Stijgende tewerkstelling in coöperatieve vennootschappen	33
4.4 Evolutie per sector: aandeel dienstensector daalt maar blijft op kop	35
5. NRC-erkende coöperaties en sociale ondernemingen	38
DEEL 2 EXPLAINING the Belgian cooperative economy: ervaringen uit het werkveld	42
6. Ervaringen uit het coöperatief werkveld	46
6.1 Keuze voor de nieuwe cv: een bewuste herbezinning?	46
6.2 Overstap naar niet-coöperatieve vennootschap: verdwijnt de coöperatieve identiteit?	51
7. Meten is weten: impact en coöperatieve identiteit	54
CONCLUSIE	57
REFERENTIES	60
LIJST MET AFKORTINGEN	66

SAMENVATTING

Belgian Cooperative Monitor Kerncijfers en inzichten - 2025

Coöperaties bouwen aan een veerkrachtige economie

2025 is door de Verenigde Naties uitgeroepen tot **Internationaal Jaar van de Coöperaties**. Met goede reden: coöperaties zijn ondernemingen die mensen centraal stellen in plaats van kapitaal. Ze combineren economische activiteit met democratisch bestuur en maatschappelijke meerwaarde.

Ook in België tonen coöperaties hun relevantie:

- Ze vertegenwoordigen 1,1% van het BBP en 1,5% van de werkgelegenheid, ondanks hun kleine aandeel in het totaal aantal ondernemingen (0,14%).
- Ze maken de economie **veerkrachtiger** in crisistijden: tijdens de coronaperiode kenden coöperaties een sterke groei van hun gemiddelde toegevoegde waarde (+5%).

Evolutie van het landschap

De invoering van het nieuwe Wetboek van Vennootschappen en Verenigingen in 2019 betekende een kantelpunt. Het aantal **actieve coöperatieve vennootschappen** daalde van 24.971 in 2016 naar **12.517** in 2025.

- Ondanks het verstrijken van de overgangperiode op 1 januari 2024, hebben daarvan slechts **1.702** coöperaties (14%) voor het nieuwe cv-statuut gekozen, dat de coöperatieve identiteit meer expliciet verankert.
- Meer dan **6.000** voormalige coöperatieve vennootschappen die onder het vroegere Wetboek kozen voor de cvba of cvoa omwille van de flexibiliteit, vinden die nu bij **de hernieuwde bv-rechtsvorm**. Daarnaast zijn ook enkelen overgestapt naar de hernieuwde nv, vof, of vzw.
- Ruim **10.800** coöperatieve vennootschappen blijven nog in **oude statuten** (cvba/cvoa). Deze groep blijkt grotendeels te bestaan uit slapende en/of zeer kleine ondernemingen.

In dat landschap zijn er **regionale verschillen**. Wallonië is koploper met 39% van alle coöperatieve vennootschappen (en bijna de helft van de nieuwe cv's). Brussel volgt met 38% en Vlaanderen met een kwart van de coöperatieve vennootschappen. Waarschijnlijk speelt het actievere Waalse beleid van de laatste jaren ter ondersteuning van coöperaties hierbij een rol.

Economisch gewicht

Coöperaties zijn kleiner in aantal, maar leveren een sterke bijdrage aan de Belgische economie:

- Coöperatieve vennootschappen met het nieuwe cv-statuut vertegenwoordigen ongeveer **1,1% van het Belgische BBP en 1,5% van de werkgelegenheid**.
- De gemiddelde **toegevoegde waarde** per onderneming in 2023 is **dubbel zo hoog** bij nieuwe cv's in vergelijking met voormalige coöperatieve vennootschappen (cvba/cvoa) die kozen voor de bv of nv.
- Nieuwe cv's leveren **51.006 jobs** in voltijdse equivalenten (+7,3% sinds 2016). De helft van hen stelt echter maximaal 7 VTE's tewerk; grote spelers trekken het gemiddelde sterk omhoog.
- Samen zorgen ze voor **29 miljard euro omzet** en **5,5 miljard euro loonkosten** in 2023.
- De gemiddelde omzet is **84,9 miljoen euro** bij nieuwe cv's versus slechts **4,7 miljoen euro** bij vennootschappen in oude rechtsvormen (cvba/cvoa).

Spreiding per sector

Coöperaties zijn actief in uiteenlopende sectoren:

- **De tertiaire sector** blijft **dominant** met ongeveer 70% van alle coöperatieve vennootschappen, maar **bij nieuwe cv's is dat slechts 58%**.
- **De secundaire sector** wint terrein (23% bij nieuwe cv's), net als **de primaire sector** (10%). Opvallend is **de groei** in het relatieve aandeel van **landbouw** (10%) waar de coöperatieve identiteit sterker verankerd is, maar ook in **handel** (22%) en **horeca** (14%), waar oude coöperatieve rechtsvormen eerder dominant waren.

Erkenningen

Van de 1.702 coöperaties conform met het WVV hebben **485 een NRC-erkenning** (waarvan 169 eveneens een erkenning als sociale onderneming) en bijkomend **287 cv's** hebben enkel **een erkenning als sociale onderneming**. Binnen de 1.702 nieuwe cv's bezit dus 28% minstens één erkenning. Opvallend: meer dan 100 ondernemingen met een NRC-erkenning heeft nog in oude coöperatieve rechtsvorm of is ondertussen overgestapt naar een andere rechtsvorm, wat een meer doorgedreven opvolging wenselijk maakt.

Herbezinning op coöperatieve identiteit

Een kwalitatief luik met interviews met coöperatieve experts, managers en bestuurders toont aan dat het vernieuwde wetboek heeft geleid tot een vermindering van de 'oneigenlijke' coöperatieve vennootschappen: wie het coöperatieve gedachtegoed niet voldoende onderschrijft, kiest voor de bv of nv. Daarentegen is voor veel coöperaties de keuze voor het cv-statuut **een bewuste herbevestiging van hun missie**. Kernbegrippen uit de ICA-definitie zoals **democratische controle, solidariteit en zorg voor de gemeenschap** worden veelal heel actief vertaald in governance en strategie. Tegelijkertijd zijn er wellicht méér coöperaties 'in spirit' dan strikt juridisch zichtbaar, omdat sommige ondernemingen hun oude coöperatieve rechtsvorm toch vervangen door een bv, vaak uit praktische overwegingen of onder invloed van adviseurs die weinig vertrouwd zijn met de diversiteit van het coöperatieve model.

Beleids- en praktijkimplicaties

- **Voor beleidsmakers:** ondersteun de professionalisering en zichtbaarheid van coöperaties, zodat hun maatschappelijke bijdrage erkend en versterkt wordt.
- **Voor ondernemers:** de cv blijft dé logische rechtsvorm voor wie coöperatieve waarden wil verankeren. Maak die maatschappelijke impact zichtbaar.
- **Voor onderzoekers:** ondersteun cv's bij het meten van duurzaamheid en impact.
- **Voor de samenleving:** word lid van coöperaties: ze zijn laboratoria voor een democratische en duurzame economie – broodnodig in deze uitdagende tijden.

Coöperaties zijn met minder, maar sterker: de daling in aantal gaat samen met een bewuste keuze voor echte coöperatieve identiteit. Hun economische én maatschappelijke bijdrage groeit, en maakt hen een sleutelspeler voor een veerkrachtige Belgische economie. Samenwerking tussen praktijk, beleid en onderzoek is daarbij van cruciaal belang.

VOORWOORD

Beste geïnteresseerde in coöperatief ondernemen,

Met plezier presenteren we de vierde editie van de *Belgian Cooperative Monitor*. Dit overzicht van de Belgische coöperatieve sector leert ons dat er vandaag nog 1.702 coöperatieve vennootschappen zijn, terwijl dat er voor de hervorming van het Wetboek van Vennootschappen en Verenigingen (WVV)¹ nog 25.000 waren. Op het eerste zicht lijkt dit een serieuze achteruitgang, maar deze publicatie maakt duidelijk dat dit geen juiste conclusie is.

Ten eerste wilde de wetgever bij de totstandkoming van het WVV de coöperatieve vennootschap (cv) exclusief voorbehouden voor coöperatieve ondernemingen. Een daling van het aantal cv's is dus een gewenste en verwachte evolutie. Ten tweede zal dit cijfer nog aandikken omdat duizenden cvba's nog niet hebben gekozen tussen de cv (voorbehouden voor coöperaties) of de besloten vennootschap (de courante bv). Ten derde is het huidig aantal cv's een onderschatting van het aantal coöperatieve ondernemingen waarvan sommigen kozen voor een andere rechtsvorm. In deze *Belgian Cooperative Monitor* komen deze drie nuances uitgebreid aan bod.

Nog belangrijker dan het aantal coöperaties is hun bijdrage aan de Belgische economie. Naast hun relatief grote bijdrage aan het BBP en de tewerkstelling tellen alle coöperaties samen 1,5 tot 2 miljoen Belgische vennoten/coöperanten. Zo kan één ondernemingencoöperatie bijvoorbeeld honderden tot zelfs duizenden kmo's, freelancers en andere organisaties vertegenwoordigen.

Deze vaststellingen typeren coöperaties. Ze zijn met weinig en blijven vaak (te) onzichtbaar, maar betekenen voor veel mensen een wezenlijk verschil in hun leven: een waardevol burgerinitiatief, ondernemers die de handen in elkaar slaan of medewerkers die bewust op een andere manier willen samenwerken.

Cera gelooft dan ook sterk in de maatschappelijke meerwaarde van elk type coöperatie, in elke sector. We zijn ervan overtuigd dat het coöperatieve model een krachtig en flexibel antwoord biedt op actuele economische en maatschappelijke uitdagingen zonder blind te zijn voor de uitdagingen en risico's van dit specifieke, unieke en diverse ondernemingsmodel.

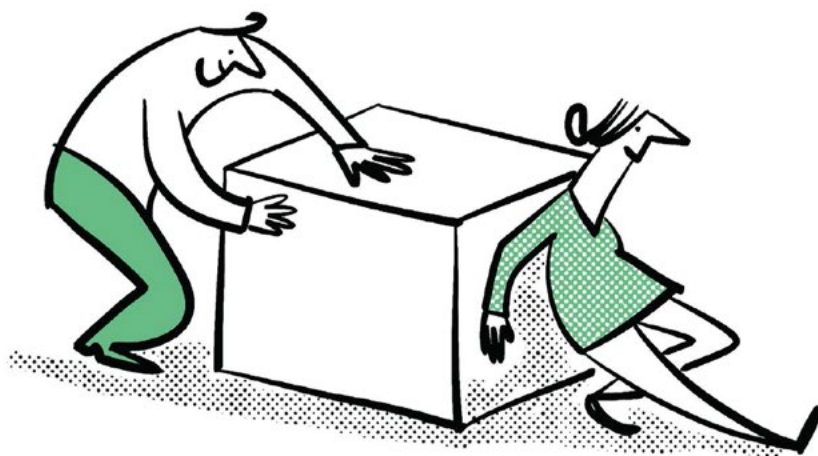
¹ Het Wetboek van Vennootschappen en Verenigingen (WVV) is officieel van kracht sinds 1 mei 2019. Sinds het verstrijken van de overgangperiode op 1 januari 2024 worden rechtspersonen waarvan de rechtsvormen uit het WVV zijn geschrapt, van rechtswege omgezet naar een wettelijke rechtsvorm: de coöperatieve vennootschap met onbeperkte aansprakelijkheid (cvoa) wordt vennootschap onder firma (vof), de coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (cvba) die niet aan de definitie van coöperatieve vennootschap in artikel 6:1 van het Wetboek beantwoordt, wordt een besloten vennootschap (bv) en wanneer ze wel aan die definitie beantwoordt wordt ze een coöperatieve vennootschap (cv).

En niet alleen Cera 'gelooft' dit. Net nu onze democratie en haar overlegmodel meer en meer onder druk komen te staan op politiek vlak, is de tijd rijp voor ondernemingen die de coöperatieve waarden op de eerste plaats zetten en zo actief bouwen aan een betere wereld. Dit is ook de slagzin én de reden waarom de Verenigde Naties 2025 hebben uitgeroepen tot 'Internationaal Jaar van de Coöperaties'. Hoewel coöperaties vaak nog onderbelicht blijven bij het bredere publiek en het beleid, vormen ze ook in België een kritische massa die in de achtergrond krachtig timmert aan oplossingen voor morgen.

Daarom wil Cera een voortrekkersrol opnemen om coöperatief ondernemen sterk op de kaart te zetten en te ondersteunen via vorming, advies en coaching. Maar evengoed door de producten en diensten van diverse coöperaties aan te bieden aan haar meer dan 400.000 vennoten.

Cijfers en evoluties zijn daarin heel belangrijk. We zijn dan ook heel blij dat we samen met het Kenniscentrum voor Coöperatief Ondernemen (KCO), waarvan we een trotse (stichtende) partner zijn, u deze Belgian Cooperative Monitor kunnen presenteren.

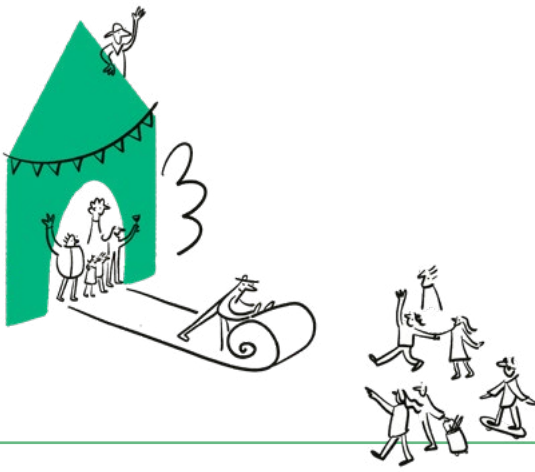
Frederik Vandepitte - CEO Cera cv
Mathilde Remy - voorzitter Cera cv

INLEIDING

Tijdens het schrijven van deze vierde Belgian Cooperative Monitor ziet de wereld er allesbehalve hoopgevend uit. De economie wordt instabieler en wereldmarkten schommelen door wispelturig internationaal handelsbeleid en oorlogen die de bevoorrading van goederen en diensten verstoren. Tegelijk staat onze planeet zwaar onder druk: zeven van de negen planetaire grenzen zijn al overschreden (*PBScience, 2025*). Ook de democratie moet er in meer en meer landen aan geloven, zelfs in landen die ooit als voorbeeld golden (*Nord et al., 2025*). Autocratische leiders zetten het welzijn van mens en planeet op het spel met een beleid dat slechts een minderheid ten goede komt. Kortom, onze wereld is radicaal aan het veranderen. We bevinden ons in een zogenaamde permacrisis: een voortdurende onzekerheid en instabiliteit veroorzaakt door opeenvolgende en onderling verbonden crisissen die maar blijven aanhouden. Om deze uitdagingen het hoofd te bieden, moeten we onze samenleving anders gaan organiseren en dat begint bij een economie die opnieuw haar oorspronkelijke doel dient: bijdragen aan het welzijn van mens en planeet.

Tegen deze achtergrond vieren coöperaties het Internationaal Jaar van de Coöperaties met als motto: '**Coöperaties bouwen een betere wereld**' (zie kader 1). Coöperaties zijn ondernemingen die de mensen centraal stellen in plaats van het kapitaal (*Novkovic, 2008*). Daarom zijn ze uitstekend geplaatst om onze samenleving er terug bovenop te helpen. Ze zorgen voor een meer democratische economie ten dienste van het welzijn van iedereen en daar zetten ook Belgische coöperaties zich actief voor in.

KADER 1: Internationaal Jaar van de Coöperaties 'COÖPERATIES BOUWEN EEN BETERE WERELD'

Met dit thema hebben de Verenigde Naties 2025 uitgeroepen tot Internationaal Jaar van de Coöperaties en dit voor de tweede keer sinds 2012.

Het jaarthema onderstreept de blijvende wereldwijde impact van coöperaties en positioneert ze als essentiële oplossingen voor de wereldwijde uitdagingen van vandaag. Het benadrukt hun bijdragen aan duurzame ontwikkeling op sociaal, economisch en milieugebied en laat zien hoe coöperaties belangrijke drijvende krachten zijn bij het behalen van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's) van de VN tegen 2030. Het thema benadrukt ook het unieke vermogen van coöperaties om inclusieve groei te bevorderen en de veerkracht van de gemeenschap te versterken.²

Wereldwijd en zeker ook in België hebben coöperaties enthousiast gehoor gegeven aan de oproep om coöperatief ondernemen dit jaar in de bloemetjes te zetten. In 2025 werden tal van evenementen georganiseerd onder de banner van het VN Internationaal Jaar van de Coöperaties.

Tegenover de cijfers van 2021 is er een daling van de bijdrage van coöperaties aan de Belgische economie. Die is grotendeels te verklaren door de invoering van het Wetboek van Vennootschappen en Verenigingen (WVV) van 23 maart 2019. Deze hervorming trad in werking op 1 mei 2019 met een overgangsperiode die eindigde op 1 januari 2024 en verminderde het aantal rechtsvormen aanzienlijk. Voor de coöperatieve vennootschap introduceerde het WVV een verplichte statutaire verwijzing naar de coöperatieve finaliteit – dit omvat de dubbele hoedanigheid van de leden (*zie hoofdstuk 1*) – en de coöperatieve waarden van de vennootschap (*zie kader 2*). Dit heeft geleid tot een drastische vermindering van het aantal coöperatieve vennootschappen. Veel ondernemingen die onder het vroegere Wetboek hadden gekozen voor de coöperatieve vennootschap (cvba of cvoa) omwille van de flexibiliteit, vinden die nu ook bij de besloten vennootschap (bv). Een tweede reden waarom verschillende cvba's en cvoa's niet opteerden voor de coöperatieve vennootschap (cv) ligt wellicht in de nadruk die juridische dienstverleners legden op artikel 6:127 van het WVV, waarin staat dat de ondernemingsrechtbank een cv kan ontbinden als deze niet beantwoordt aan de wettelijke definitie. Mede daardoor kozen tot nu toe slechts 1.702 ondernemingen voor de nieuwe cv-rechtsvorm.

² Zie <https://2025.coop.nl>

Het economisch gewicht van deze 1.702 coöperatieve vennootschappen die conform zijn met de nieuwe wet, lijkt op het eerste zicht beperkt omdat ze slechts 0,14% uitmaken van alle ondernemingen in België. Toch slagen deze nieuwe cv's erin om een **bijdrage van ongeveer 1,1%** te leveren aan het **BBP** en zorgen ze voor **1,5% van de totale werkgelegenheid in België**. Deze cijfers zijn wellicht een onderschatting, omdat ze voorbijgaan aan de veelvoorkomende situatie waarbij ondernemingencoöperaties en ook sommige multistakeholdercoöperaties, één enkele vennootschap staat voor tientallen, vaak honderden of duizenden leden-ondernemingen. Zij plukken dankzij hun lidmaatschap de vruchten van een gezamenlijke marketing, betere prijzen, ruimere werkgelegenheid en een grotere slagkracht van hun coöperatieve onderneming.

Ook het **maatschappelijk potentieel** van coöperaties wordt vandaag nog onvoldoende benut. Om daar verandering in te brengen, moeten we coöperaties eerst beter begrijpen: hoe functioneren ze en wie zit erachter? Die kennis moet vervolgens breder verspreid worden, zodat het bewustzijn groeit over hun bestaan en de manier waarop ze positief bijdragen aan de samenleving. De Belgian Cooperative Monitor levert een waardevolle bijdrage aan de gezamenlijke inspanning van de coöperatieve beweging om zichzelf **beter zichtbaar en meetbaar** te maken (zie *Huybrechts et al., 2024*). Deze publicatie bundelt de meest recente gegevens over coöperaties in België, aangevuld met enkele analyses over de impact van de recente wetwijzigingen. De data bestrijken de periode 2016-2025 en zijn afkomstig uit twee bronnen: de Bel-first databank van Bureau Van Dijk (verzameld op 10 april 2025) en de Social Profit Datatrust, met steun van het Observatorium voor de Sociale Economie van ConcertES (verzameld op 1 juli 2025). Beide databanken bevatten informatie over Belgische vennootschappen, waaronder coöperaties, die hun jaarrekening moeten neerleggen bij de Nationale Bank van België.

Deze vierde Belgian Cooperative Monitor bestaat uit twee delen:

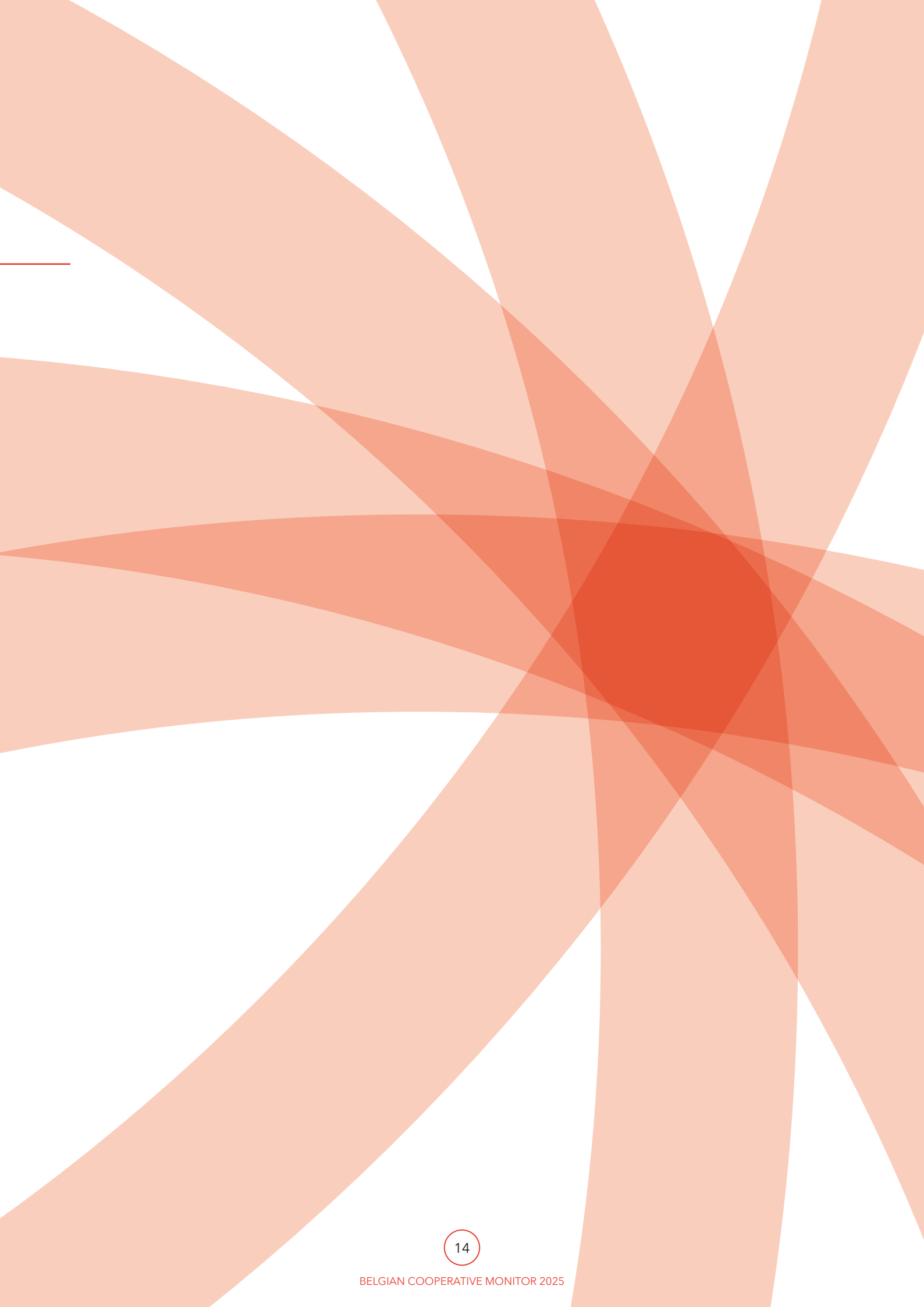
DEEL 1

'EXPLORING the Belgian cooperative economy' geeft een algemeen overzicht van de evolutie van de coöperatieve vennootschappen in België waarin de gevolgen van de nieuwe wetgeving cijfermatig duidelijk worden. De sterke vermindering van het aantal coöperaties wordt vanuit verschillende kanten belicht waarbij we ook uitgebreid stilstaan bij het economisch gewicht van de coöperatieve sector. Tot slot richten we de aandacht op coöperaties die erkend zijn voor de Nationale Raad voor de Coöperatie (NRC).

DEEL 2

'EXPLAINING the Belgian cooperative economy' staat stil bij de implicaties, kansen en uitdagingen van de vernieuwde wetgeving voor coöperaties aan de hand van een reeks kwalitatieve interviews. Naast getuigenissen van coöperatieve vennootschappen die kozen voor het nieuwe statuut, gingen we ook in gesprek met voormalige coöperatieve vennootschappen die opteerden voor een andere rechtsvorm. Dit tweede deel ronden we af met een analyse van de maatschappelijke impact van coöperatief ondernemen en een oproep om die samen met de unieke coöperatieve identiteit meer in de verf te zetten.

De dynamiek rond het VN Internationaal Jaar van de Coöperaties en de analyses in deze Belgian Cooperative Monitor wijzen op **een duidelijke herbronning van de coöperatieve identiteit**. Laten we samen met alle stakeholders - ondernemers, onderzoekers én beleidsmakers - deze positieve evolutie omarmen en deze fascinerende sector zo verder laten groeien.

DEEL 1

EXPLORING THE BELGIAN COOPERATIVE ECONOMY:

KERNCIJFERS EN EVOLUTIES 2016-2025

.1

Wat maakt het coöperatief model zo bijzonder?

Hoe is het aantal coöperaties geëvolueerd?

Welke bijdrage leveren coöperaties aan de Belgische economie?

1. Het coöperatief model

1.

1.

Coöperaties ontstonden als ondernemingsmodel zo'n tweehonderd jaar geleden, en kregen in België hun officiële vennootschapsvorm in 1873. Net zoals tijdens de Industriële Revolutie, worden ook vandaag nog coöperaties opgericht vanuit de behoefte om zelf oplossingen te bieden voor noden die de markt of de overheid onvoldoende invult (Gollier et al., 2020). Bij coöperaties staat de maatschappelijke missie daarom centraal en die bepaalt ook hun unieke organisatiestructuur.

De eigenaars – ook wel leden, vennoten of coöperanten genoemd³ – brengen kapitaal in zoals aandeelhouders in een klassiek bedrijf, maar zijn daarnaast ook actief betrokken als gebruiker van de coöperatie. Dit wordt de 'dubbele hoedanigheid' genoemd (Gollier et al., 2020): je bent niet alleen mede-eigenaar, maar hebt ook een rol als klant, leverancier of werk(nem)er wat respectievelijk een restorno, een gegarandeerde afzet of een eerlijk loon kan opleveren. Coöperaties zijn een bijzondere ondernemingsvorm, omdat hun leden niet alleen een dubbele rol vervullen, maar ook op drie verschillende manieren zijn verbonden met hun organisatie – de zogenaamde drievoudige relatie (Gollier et al., 2020; Hollebecq & Jacobs, 2019):

1. Mede-eigenaarschap

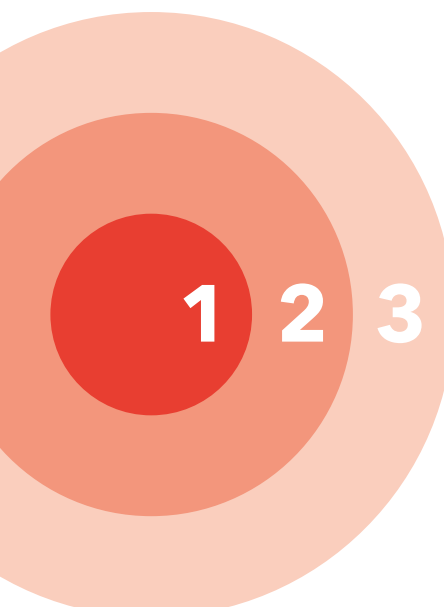
Leden zijn mede-eigenaar van de coöperatie die kapitaal investeren als aandeelhouder en hiermee recht hebben op een deel van de winst.

2. Gebruikersrelatie

Leden maken gebruik van de goederen of diensten die de coöperatie aanbiedt. Deze directe of indirecte gebruikersrelatie is vaak de belangrijkste reden om lid te worden. De economische waarde die hieruit voortvloeit weegt voor veel leden zwaarder dan het financiële rendement. Dit is wat men bedoelt met de dubbele hoedanigheid: leden zijn tegelijk investeerder én klant, leverancier of werk(nem)er.

3. Democratisch beheer

Leden staan samen in voor het bestuur en de controle van de coöperatie. Volgens coöperatieve waarden en principes gebeurt dit op een democratische manier: elk lid heeft stemrecht op de Algemene Vergadering en dus inspraak in de koers van de organisatie.

³ In de internationale literatuur wordt doorgaans de term 'leden' (members) gebruikt, wat in de Belgische context verwarring kan veroorzaken, omdat deze sterk geassocieerd wordt met verenigingen – net zoals 'aandeelhouders' verbonden is aan winstgedreven bedrijven. Om die ambiguïteit te vermijden, verkiest de coöperatieve sector vaak de termen 'vennoten' of 'coöperanten', beide eveneens wettelijk toegelaten in de statuten (Gollier et al., 2020; Hollebecq & Jacobs, 2019). Deze publicatie zal verder voornamelijk de term 'leden' gebruiken om internationale vergelijking te vergemakkelijken.

KADER 2: ICA-definitie van de coöperatie

Sterk geworteld in een brede beweging opereren coöperaties op basis van de internationaal erkende definitie van de Internationale Coöperatieve Alliantie (ICA), de koepelorganisatie van alle coöperaties wereldwijd:

‘Een coöperatie is een autonome organisatie van personen die zich vrijwillig verenigen om hun gemeenschappelijke economische, sociale en culturele behoeften en ambities te behartigen door middel van een onderneming waarvan ze samen eigenaar zijn en die ze democratisch controleren.’ (ICA, 2015)

De ICA onderstreept dat coöperaties gebaseerd zijn op zes gemeenschappelijke, sociale **kernwaarden**: zelfhulp, zelfverantwoordelijkheid, democratie, gelijkheid, gelijkwaardigheid en solidariteit.

Geïnspireerd door deze waarden én door de principes die de ‘eerste’ coöperaties van Rochdale en Raiffeisen bezielde in de 19de eeuw, bepaalt de ICA ook **zeven basisprincipes** die elke coöperatie ter wereld idealiter gebruikt als kompas:

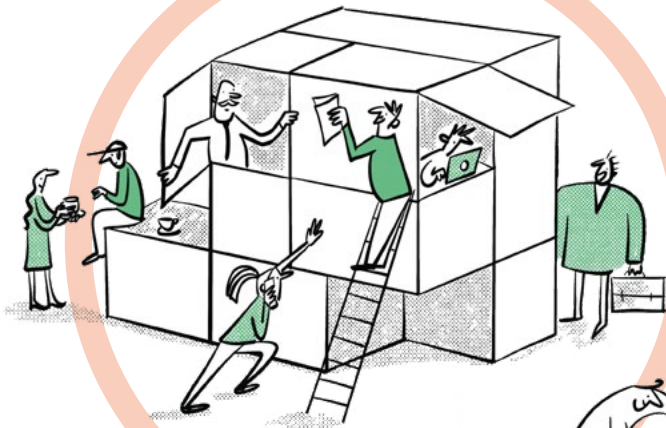
1. Vrijwillig en open lidmaatschap
2. Democratische controle door de leden
3. Economische participatie door de leden
4. Autonomie en onafhankelijkheid
5. Onderwijs, vorming en informatieverstrekking
6. Samenwerking tussen coöperaties
7. Aandacht voor de gemeenschap

1.

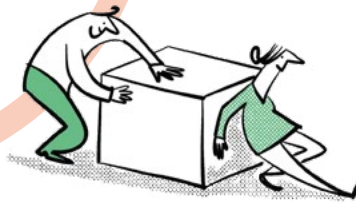
1.

2

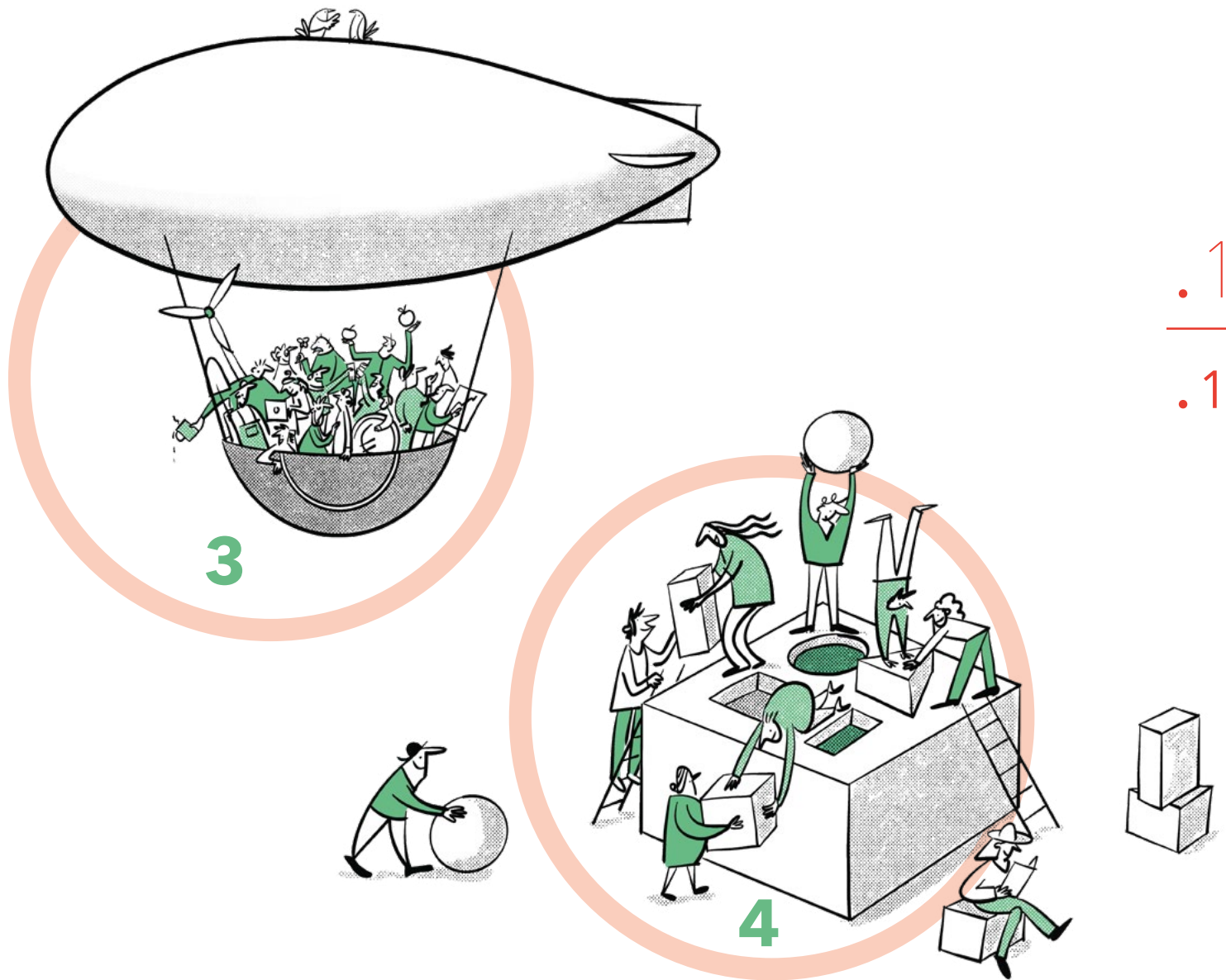

1

Volgend op de dubbele hoedanigheid en de drievoudige relatie, kunnen coöperaties bestaan in vele vormen en kleuren. Doorgaans vallen ze op te delen in vier types (Hollebecq & Jacobs, 2019):

- 1. Werkerscoöperaties**
verenigen werk(nem)ers die samen eigenaar zijn van hun onderneming. Ze beslissen collectief op democratische wijze over de gelijkwaardige winstverdeling, het bestuur en de strategie van hun coöperatie.
- 2. Ondernemingen of producentencoöperaties**
verenigen meerdere bedrijven (of zelfstandige ondernemers) die zowel aandeelhouder als leverancier of klant zijn van hun coöperatie.

3. Burger- of consumentencoöperaties

verenigen particulieren die zowel aandeelhouder als klant zijn. Dit zien we bijvoorbeeld bij coöperatieve supermarkten of hernieuwbare energiecoöperaties die ook zelf energie leveren.

4. Multistakeholdercoöperaties

Steeds vaker brengt een coöperatie verschillende types van belanghebbenden ('stakeholders') samen, bv. consumenten en werkers, of consumenten en producenten. Deze multistakeholdercoöperaties (Lund & Novkovic, 2023) zijn op het gemeenschappelijke belang van de diverse belanghebbende leden gericht, wat dikwijls een eerder 'algemeen belang' inhoudt in de vorm van een overkoepelend sociaal of ecologisch doel.

1.

1.

De lange geschiedenis en wereldwijde verspreiding van het coöperatief model tonen aan hoe relevant het vandaag nog steeds is. Coöperaties richten zich op duurzame waardecreatie en blinken uit in veerkracht, zeker in tijden van crisis. In een tijdperk van voortdurende onzekerheid - de zogenaamde permacrisis - verschuift de aandacht van puur kapitaalgedreven structuren naar sociale en duurzame alternatieven.

Het coöperatief model is daarbij een logische bondgenoot: het geeft de economie terug in handen van de gebruikers. Coöperaties bieden een concreet antwoord op de roep om een mensgerichte economie, waarin het draait om het maximaliseren van maatschappelijke meerwaarde voor velen, in plaats van winst voor enkelen.

KADER 3: Enkele courante begrippen

Vooraleer we dieper duiken in het overzicht van de Belgische coöperatieve economie definiëren we enkele begrippen:

Een **onderneming** is de algemene term voor een economische activiteit.

Een **coöperatie** is een onderneming die werkt volgens de ICA-definitie en zich als zodanig identificeert qua identiteit, waarden, missie.

Een **vennootschap** is een juridische entiteit met rechtspersoonlijkheid in de Belgische wetgeving. Deze rechtsvorm mag winst uitkeren aan haar leden in tegenstelling tot een vereniging (vzw, ivzw, stichting of feitelijke vereniging).

Een **coöperatieve vennootschap** (cv) is een Belgische rechtsvorm (zie hoofdstuk 2)

- **de nieuwe cv** heeft zich geconformeerd aan de vennootschapswetgeving van 2019;
- **de oude cv** is blijven hangen in een oud statuut: cvba/cvoa van voor 2019 of de voormalige cv van voor 1994;
- **de ex-coöperatie** (of voormalige coöperatie) had een coöperatieve rechtsvorm maar opteerde voor een niet-coöperatieve rechtsvorm in de huidige wetgeving.

Een **erkende coöperatie** is een coöperatieve vennootschap die erkend is voor de Nationale Raad voor de Coöperatie (NRC). Coöperaties kunnen ook erkend zijn als sociale onderneming (cvso) of een dubbele erkenning genieten als erkende cvso (zie hoofdstuk 5).

2. Een coöperatie (h)erkennen in België

1 De nieuwe Belgische coöperatieve vennootschap

Op 1 mei 2019 trad in België het **Wetboek van Vennootschappen en Verenigingen (WVV)** in werking met een **grondige vereenvoudiging** van het vennootschapsrecht. Het aantal vennootschapsvormen werd teruggebracht tot vier basisvormen: de besloten vennootschap (bv), de naamloze vennootschap (nv), de coöperatieve vennootschap (cv) en de maatschap. De maatschap is hierbij de enige met onbeperkte en hoofdelijke aansprakelijkheid en kan, afhankelijk van haar structuur, rechtspersoonlijkheid verkrijgen als vennootschap onder firma (vof) of commanditaire vennootschap (CommV).

Vóór 2019 bestonden wettelijk gezien twee mogelijke coöperatieve vennootschapsvormen, de coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, al dan niet met het toevoegsel 'met sociaal oogmerk' (cvba of cvba-so) en de coöperatieve vennootschap met onbeperkte aansprakelijkheid (cvoa). De keuze voor deze voormalige coöperatieve vennootschapsvormen bleek echter niet altijd geïnspireerd door de coöperatieve waarden en principes uit de ICA-definitie (zie kader 2). Experts uit de sector beweren dat de keuze voor een cvba of cvoa in de praktijk vaak werd gemaakt zonder al te veel voeling met de coöperatieve identiteit, maar voornamelijk omwille van de flexibele in- en uitgang van kapitaal zonder tussenkomst van een notaris. Dit gegeven leidde tot een aanzienlijk aandeel rechtsconforme maar '**oneigenlijke coöperaties**' in België, die in de vorige Belgian Cooperative Monitor nog meegeteld werden in de ruim 20 000 coöperatieve vennootschappen.

Het vereenvoudigingsproces in aanloop naar de vernieuwing van het WVV maakte komaf met deze zogenaamde 'oneigenlijke' coöperatieve vennootschappen, door **de erkenning van de unieke rol van 'eigenlijke' coöperaties** in onze economie die voldoen aan de ICA-definitie. De nieuwe besloten vennootschap (bv) kreeg quasi eenzelfde flexibiliteit toegekend als de voormalige cvba en cvoa. Op basis daarvan ging de wetgever in de voorbereidende fase van de wet er tijdelijk van uit dat er geen nood meer zou zijn aan een coöperatieve vennootschapsvorm. Hier heeft de verzamelde coöperatieve sector evenwel een stokje voor gestoken, waardoor de coöperatieve vennootschap uiteindelijk werd behouden als aparte rechtsvorm in België. Krachtens het nieuwe

.1

.2

.1

1.

2.

1.

wetboek moet elke cv evenwel haar coöperatieve finaliteit én waarden statutair verankeren (zie art. 6:1 §4 WV). De wet vermeldt de zeven coöperatieve principes (zie kader 2) niet expliciet, maar de Memorie van Toelichting verwijst wel naar de ICA-beginselen waarmee de wetgever wellicht de ICA-definitie van de coöperatieve identiteit bedoelt, met inbegrip van haar waarden en principes (Hollebecq & Jacobs, 2019). Bij de vertaling naar de praktijk heerst er wel een zekere interpretatieruimte opdat de verschillende types (werkers-, ondernemingen-, consumenten-, en multistakeholdercoöperaties) kunnen blijven bestaan (Gollier et al., 2020).

Voortaan kan elke cv dus haar bijzondere coöperatieve identiteit beter verankeren en aantonen door middel van de integratie van haar coöperatieve finaliteit en waarden. Daarmee verschilt de nieuwe cv duidelijk van een klassieke onderneming (bv of nv) alsook van een vereniging (vzw): enerzijds omwille van de bijzondere missie van coöperaties om **de gezamenlijke behoeften van de leden** te vervullen, anderzijds omwille van de dubbele hoedanigheid van leden die **tegelijkertijd aandeelhouders en gebruikers** zijn van hun coöperatie en deze op **democratische wijze** besturen en controleren.

2 De effecten van de nieuwe wet in de praktijk

Bestaande coöperatieve vennootschappen kregen in de overgangsfase tot 1 januari 2024 de tijd om hun statuten aan te passen conform het nieuwe WWV. Tot die datum was het de bedoeling dat alle oude coöperatieve rechtsvormen die voldoen aan de wettelijke definitie van rechtswege een nieuwe cv worden en zij die weinig voeling hebben met de coöperatieve identiteit, zich omvormen naar bv (besloten vennootschap) of eventueel een andere rechtsvorm, zoals bijvoorbeeld een vennootschap onder firma (vof) of een naamloze vennootschap (nv). In het bijzondere geval van de vroegere coöperatieve vennootschap met een sociaal oogmerk (cvba-so) is onder bepaalde omstandigheden ook de omvorming naar een vereniging zonder winstoogmerk (vzw) mogelijk.

		NRC-erkend	NRC-erkend met SO-erkenning	Erkende SO
cv nieuw statuut	1.690	483	169	287
cv van publiek recht	26	0	0	0
Europese cv	7	2	0	0
cvba	3.259	123	4	9
waarvan cvba-so	83	18	2	7
cvoa	2.404	0	0	0
andere ⁴	5.152	2	1	0
Totaal coöperatieve rechtsvormen conform met WWV	1.702	485	169	287
Totaal oude coöperatieve rechtsvormen	10.815	125	5	8
Totaal	12.517	610	174	296

Tabel 1: Aantal coöperatieve vennootschappen en hun erkenningen op 1 juli 2025

⁴ Deze categorie bevat in het bijzonder ondernemingen met nog steeds het oude statuut van de coöperatieve vennootschap (eveneens afgekort als cv), een rechtsvorm die reeds in 1991 werd afgeschaft en toen vervangen door de cvba. Net zoals bij de laatste hervorming van het WWV blijven oude statuten op papier bestaan hoewel ze van rechtswege een nieuwe vorm hebben aangenomen.

1.

2.

2.

Hoewel de overgangsfase nu is afgerond, blijft het **exacte aantal Belgische coöperaties** onduidelijk. Vele (duizenden) coöperatieve vennootschappen opereren nog steeds als cvba of andere in principe afgeschafte vennootschapsvormen en hebben hun statuten dus nog niet aangepast conform het WVV. Heel wat anderen zijn reeds omgevormd naar een niet-coöperatieve rechtsvorm, met de nieuwe bv als koploper (deze noemen wij ex-coöperatieve vennootschappen). Deze observatie is vooral relevant in het licht van de (al dan niet omgevormde) coöperaties die voldoen aan de ICA-definitie.

Wanneer we onze telling baseren op alle strikt juridische coöperatieve vennootschappen inclusief de oude vormen (*zie figuur 1*), wordt het aantal 'echte' coöperaties **overschat**, omdat ze wellicht niet allemaal conform de ICA-definitie werken. Als we daarentegen enkel rekening houden met de coöperaties die geformaliseerd functioneren volgens de ICA-definitie – dus zij die hun statuten hebben aangepast naar de nieuwe cv-rechtsvorm en/of zij die een erkenning van de Nationale Raad voor de Coöperatie (NRC) op zak hebben – dan zou dat een **onderwaarding** van de coöperatieve beweging betekenen, omwille van twee redenen. Ten eerste hebben veel coöperaties ondanks de deadline van 1 januari 2024 hun statuten nog niet aangepast en bestaan bijgevolg verder als cvba of cvoa. Ten tweede bestaan er ook coöperaties die functioneren volgens de ICA-identiteit maar geen NRC-erkenning hebben aangevraagd, of zelfs niet hebben gekozen voor het nieuwe coöperatieve vennootschapsstatuut (*zie 6.2*). Om deze obstakels te overwinnen, presenteren we de cijfers vanuit vier invalshoeken: alle ondernemingen met de coöperatieve rechtsvorm (oud en nieuw), enkel de coöperaties met de nieuwe cv-rechtsvorm, alle NRC-erkende coöperaties en de effecten van verandering door de invoering van het nieuwe WVV.

In het algemeen kunnen we stellen dat er op 1 juli 2025 in België **12.517 actieve ingeschreven coöperatieve vennootschappen** zijn in een 'normale juridische toestand.'⁵ Deze opereren ofwel onder de nieuwe coöperatieve rechtsvorm (cv), ofwel één van de oude coöperatieve rechtsvormen (zoals voornamelijk de cvba en cvoa) (*tabel 1*). Wat opvalt is dat er van deze 12.517 nog maar **1.702** de nieuwe coöperatieve vennootschapsvorm hebben aangenomen conform het WVV. Naast deze gewone cv's zijn er ook nog enkele Europese coöperatieve vennootschappen (ecv) en coöperatieve vennootschappen van publiek recht.

⁵ Onze studie definieert coöperatieve vennootschappen in een 'normale juridische toestand' als ze zich niet bevinden in een 'abnormale toestand' en als de informatie over hun toestand niet ontbreekt in de Kruispuntbank van ondernemingen. Vennootschappen in 'abnormale toestand' zijn bijvoorbeeld in faillissement, in fusie door overname, in juridische ontbinding of in sluiting van vereffening.

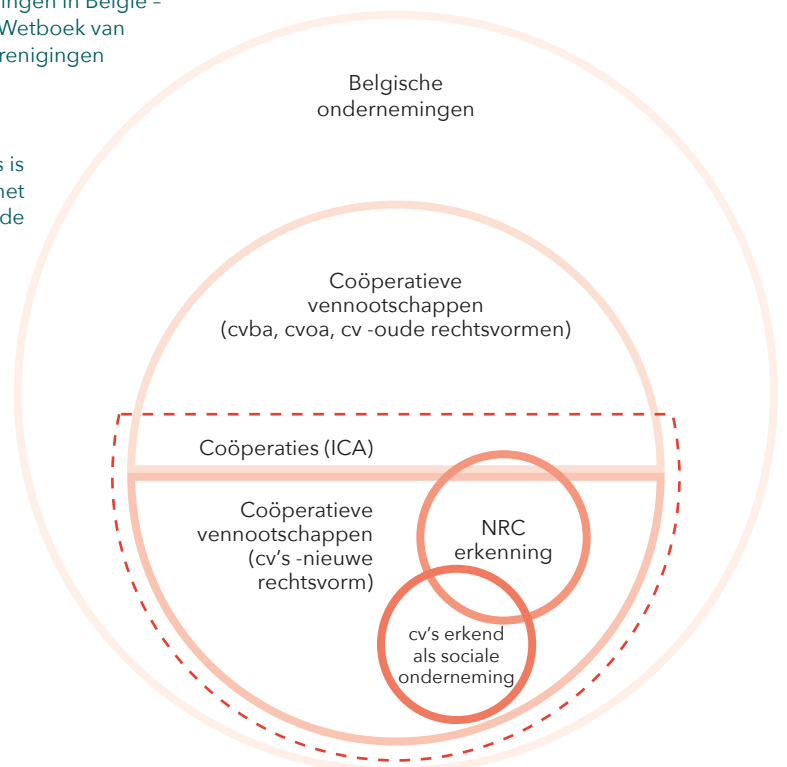
Dit betekent dat het overgrote merendeel (meer dan 10.800) van de ruim 12.500 actieve coöperatieve vennootschappen nog steeds een oude rechtsvorm heeft (cvba, cvoa of zelfs de vroegere cv die eigenlijk reeds in de vorige ingrijpende wetswijziging van 1991 afgeschaft en vervangen werd door de cvba). Ondanks het verstrijken van de overgangperiode op 1 januari 2024, **hebben in totaal dus 86% van alle ooit bestaande coöperatieve vennootschappen hun statuten nog niet aangepast aan de nieuwe wetgeving** (ofwel 57% als we enkel rekening houden met de coöperatieve ondernemingen die tenminste tot 2019 wettelijk in orde waren, dus nu nog het cvba- of cvoa-statuut hebben).

Aangezien deze inertie de interpretatie van de statistieken erg bemoeilijkt, focussen we in onze analyses tenzij anders vermeld op de ruim 1.700 coöperaties die sinds 2019 wél voor de nieuwe cv-rechtsvorm gekozen hebben, en zich daarmee ertoe verbonden hebben om hun coöperatieve finaliteit in hun werking te verankeren.

Van het totaal van 12.517 coöperatieve vennootschappen bezitten **610** (5%) een NRC-erkenning, 296 hebben een erkenning als sociale onderneming waarvan de ruime helft ook de NRC-erkenning. In het grotere landschap van coöperaties zijn NRC-erkende cv(so)'s dus een kleine minderheid (zie *figuur 1*). Hoofdstuk 5 gaat nog dieper in op de erkenningen.

Figuur 1: Coöperatieve ondernemingen in België - Effecten van het nieuwe Wetboek van Vennootschappen en Verenigingen

Opmerking: De grootte van de cirkels is niet representatief voor het aantal van de verschillende ondernemingsvormen. Deze illustratie is voornamelijk bedoeld om aan te tonen hoe ingewikkeld het is om de populatie van coöperaties in België te beschrijven.

3. Sterke vermindering van het aantal cv's

1 Evolutie van het aantal cv's

Het aantal coöperatieve vennootschappen is in het laatste decennium gedaald. Op 1 juli 2025 waren er nog 12.517 actieve coöperatieve vennootschappen in normale wettelijke toestand, terwijl dit er nog 24.971 waren in 2016. Tabellen 2 en 3 en figuren 2 en 3 tonen voor de periode 2016-2025 op het eerste zicht een negatieve evolutie in de hele Belgische coöperatieve sector: de terugval van het aantal coöperaties bedraagt gemiddeld 7,4 % per jaar. Deze dalende trend manifesteert zich vooral sinds 2018. Terwijl er in 2016 nog 24.971 actieve coöperatieve vennootschappen waren, is dit teruggevallen tot 22.024 in 2020 en tot 12.517 in 2025, wat neerkomt op een daling van 49,9%. Van deze coöperatieve vennootschappen zijn slechts 1.702 overgestapt naar de nieuwe cv, conform het WVV. De overige 10.800 verblijven dus nog in oude coöperatieve rechtsvormen (voornamelijk cvba en cvoa), ondanks het verstrijken van de overgangperiode van het WVV op 1 januari 2024 (zie ook hoofdstuk 2.2).

Coöperatieve vennootschappen	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Brussels Gewest	7.218	7.189	7.126	6.834	6.518	6.246	5.953	5.247	4.693	4.542
Duitstalige Gemeenschap	146	146	141	135	130	123	112	88	52	52
Vlaanderen	8.356	8.386	8.326	7.879	7.132	6.448	5.760	3.933	3.288	3.174
Wallonië	9.251	9.207	8.974	8.680	8.244	7.751	6.967	5.385	4.869	4.749
Totaal	24.971	24.928	24.567	23.528	22.024	20.568	18.792	14.653	12.902	12.517

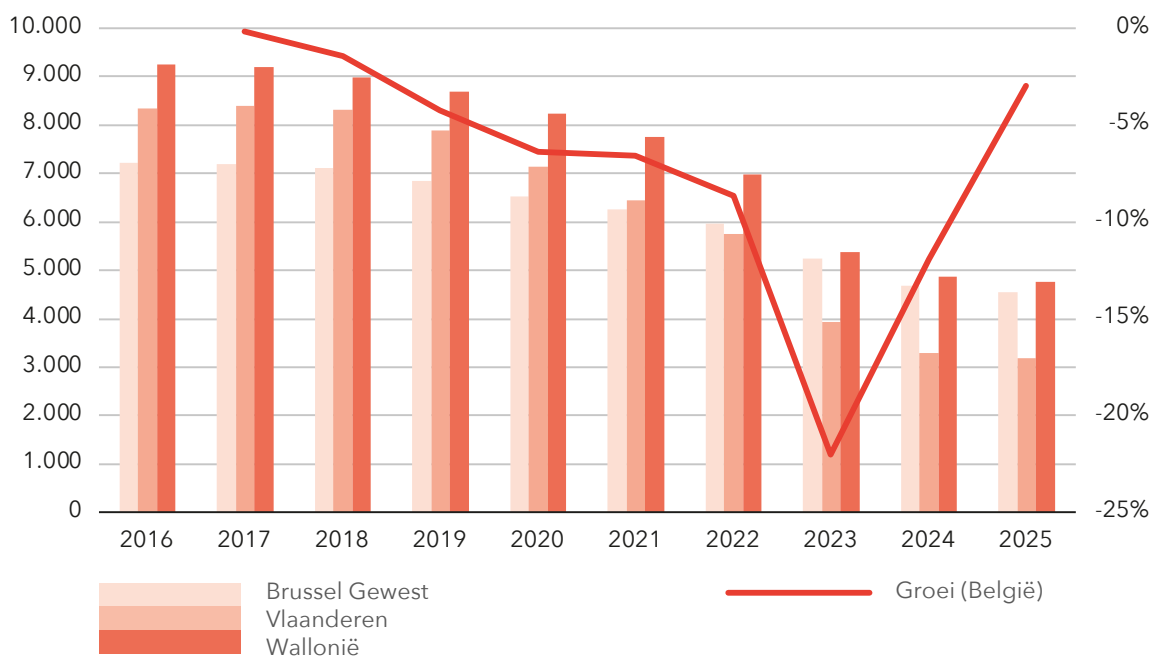
Tabel 2: Evolutie aantal coöperatieve vennootschappen

Totaal 'nieuwe' cv conform WVV	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Brussels Gewest	26	76	124	150	243	276	280
Duitstalige Gemeenschap		1	2	2	5	7	7
Vlaanderen	53	138	213	313	514	569	575
Wallonië	56	152	267	357	706	835	840
Totaal	135	367	606	822	1.468	1.687	1.702

Tabel 3: Evolutie aantal 'nieuwe' coöperatieve vennootschappen (cv conform met WVV)

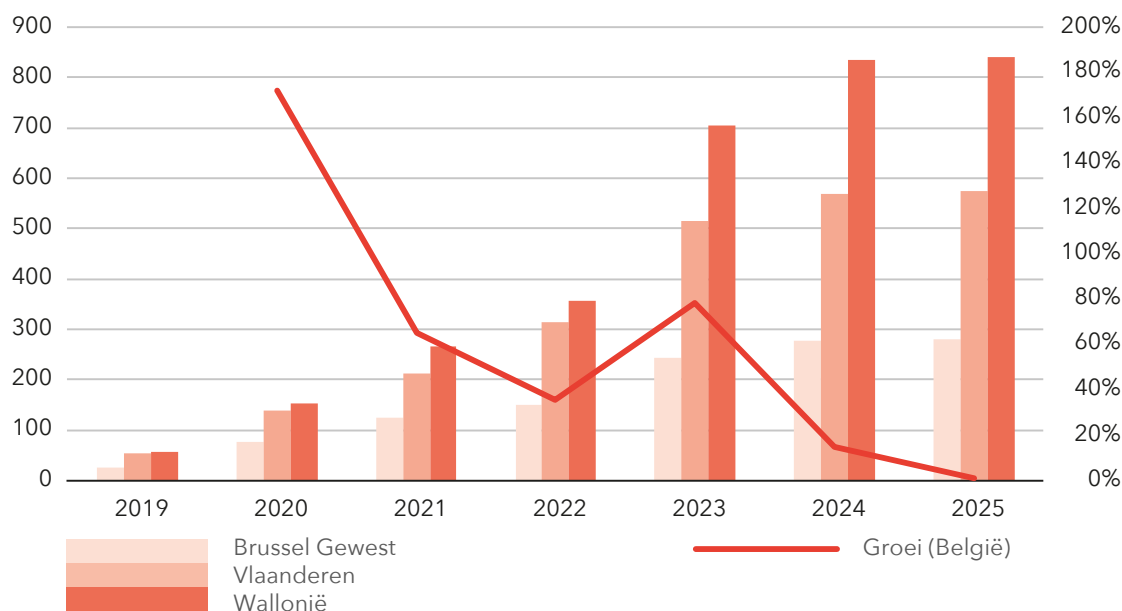
2 Evolutie van de regionale verschillen

De verspreiding van de coöperatieve vennootschappen op regionaal vlak in België blijft tot ongeveer 2021 min of meer stabiel, met 38% met hoofdzetel in Wallonië, tegenover 30% in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en 31% in Vlaanderen. Daarna daalt het aandeel Vlaamse coöperatieve vennootschappen fors. In 2025 waren er dat nog maar 25%, terwijl het in Brussel verhoudingsgewijs stijgt tot 36%. Deze proporties veranderen aanzienlijk als we onze focus beperken op de nieuwe coöperatieve vennootschappen die in orde zijn met het WVV: 49% in Wallonië, 34% in Vlaanderen en 17% in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Dit kan deels verklaard worden door het grotere aantal Brusselse coöperatieve vennootschappen die hun statuten nog moeten aanpassen conform het WVV (waaronder een deel wellicht voor niet-coöperatieve rechtsvormen zal kiezen). De significante stijging ten zuiden van de taalgrens valt anderzijds te verklaren door het actievere beleid dat de Waalse regering voert ter ondersteuning van het coöperatief model.

Figuur 2: Evolutie van het aantal coöperatieve vennootschappen (per regio, 2016-2025)

1.
3.
2.

Figuur 3: Evolutie van het aantal coöperatieve vennootschappen conform het WVV (per regio, 2019-2025)

Bij de twee mogelijke erkenningen (zowel de 'NRC-erkende coöperatie' als de erkenning als 'sociale onderneming' die sinds de nieuwe wet voorbehouden is aan de cv, en gebeurt bij Ministerieel Besluit uitgevaardigd door de Minister van Economie, zien we een vrij regelmatige verdeling over de Belgische regio's, waarbij het aantal erkenningen redelijk constant blijft in tegenstelling tot de grote schommelingen in het absolute aantal coöperaties, zoals voordien besproken (zie tabel 4 en 5). Een ruime meerderheid (485 van de 610 NRC-erkende coöperaties) is in orde met de bepalingen van het nieuwe WVV, dus heeft de nieuwe cv-rechtsvorm aangenomen. Opvallend hier is wel de sterke daling van NRC-erkende coöperaties van 2024 naar 2025. Een mogelijke verklaring hiervoor is wellicht een recente inhaalbeweging bij de administratie in verband met het up-to-date houden van de lijst van NRC-erkende coöperaties, naar aanleiding van het verstrijken van de deadline voor de aanpassing van statuten op 1 januari 2024. Dit blijkt geen gemakkelijke opdracht te zijn, zoals de sterk schommelende cijfers doorheen het voorjaar van 2025 aantonen. Nochtans blijkt dat het aantal NRC-erkende coöperaties in juli 2025 eigenlijk 622 bedroeg. 12 van deze erkende organisaties zijn echter geen coöperatieve ondernemingen (meer), voornamelijk vzw's en bv's, waardoor we deze niet meenemen in onze kerncijfers en het totaal NRC-erkende coöperaties op 610 teruggebracht hebben. In hoofdstuk 5 gaan we nog dieper in op de uitdagingen en toekomst van de erkenningen.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Brussels Gewest	47	56	66	70	71	74	79	80	80	79
Duitstalige Gemeenschap	2	2	2	2	2	2	2	3	3	3
Vlaanderen	189	207	222	223	222	224	225	217	219	216
Wallonië	306	315	333	333	329	329	330	302	313	312
Totaal	544	580	623	628	624	629	636	602	615	610

Tabel 4: Aantal NRC-erkende coöperatieve ondernemingen (2016-2025, per regio)

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Brussels Gewest		3	9	12	16	24	23
Duitstalige Gemeenschap					1	1	1
Vlaanderen	1	9	20	34	43	52	52
Wallonië	3	9	23	46	77	197	220
Totaal	4	21	52	92	137	274	296

Tabel 5: Aantal coöperatieve vennootschappen erkend als sociale onderneming (2019-2025, per regio)

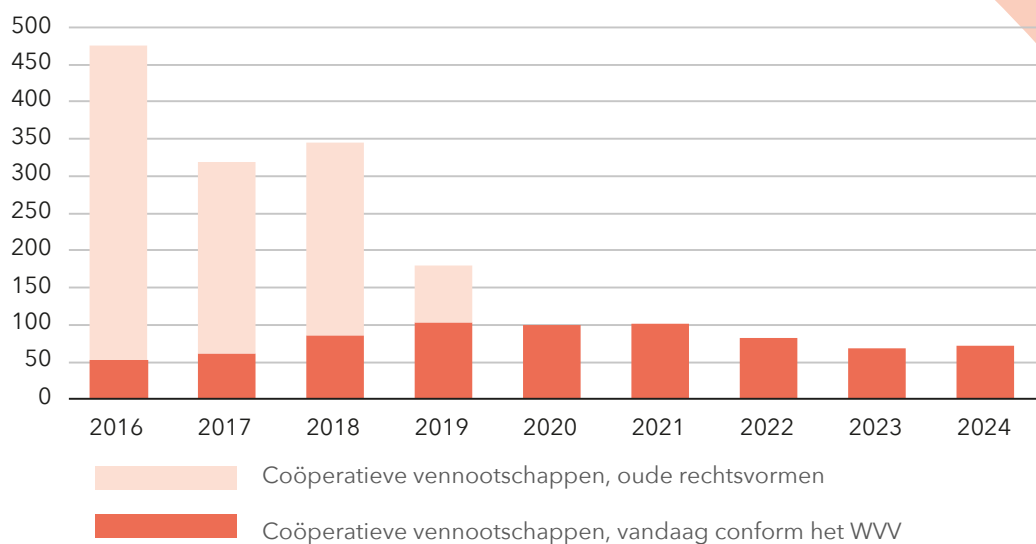
3 Evolutie van nieuwe oprichtingen

De algemene, zeer uitgesproken daling in het absoluut aantal coöperatieve vennootschappen sinds 2016 moet in perspectief geplaatst worden met het aantal oprichtingen van nieuwe coöperatieve vennootschappen. Hier zien we dat de grote terugval van het absolute aantal coöperaties gelijkloopt met een sterke terugval in het aantal oprichtingen (zie tabel 6 en figuur 4). We zien vooral een opmerkelijke daling in 2019 (tot 180 nieuwe oprichtingen) die zich daarna doorzet met in 2023 zelfs maar 68 nieuwe oprichtingen. Deze terugval kan verklaard worden door de het feit dat ondernemers die voordien kozen voor de coöperatieve rechtsvorm omwille van haar flexibiliteit, nu diezelfde flexibiliteit vinden in de vernieuwde besloten vennootschap (bv). Om gelijkmatiger te kunnen vergelijken hebben we ook cv's opgenomen die werden opgericht tussen 2016 en 2019 en die daarna het nieuwe cv-statuut hebben aangenomen. Hierbij zien we een relatieve stabiliteit in de oprichting van coöperatieve vennootschappen (tussen 53 in 2016 en 103 in 2019).

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Brussels Gewest	159	143	114	34	19	14	9	12	8
Duitstalige Gemeenschap		1						1	1
Vlaanderen	166	144	105	71	38	30	27	22	20
Wallonië	150	131	126	75	43	57	47	33	42
Totaal	475	419	345	180	100	101	83	68	71
<i>waarvan conform het WVV op 1/7/25</i>	53	61	85	103					

Tabel 6: Evolutie van het aantal nieuwe oprichtingen van coöperatieve vennootschappen (per regio, 2016-2024)

1.
3.
4.

Figuur 4: Evolutie van het aantal oprichtingen van coöperatieve vennootschappen (2016-2024)

4 Inertie van coöperaties in het oude statuut

Een verrassend resultaat van deze Monitor is wellicht dat het overgrote deel van de meer dan 10.800 coöperaties 'op papier' hun statuten nog niet hebben aangepast en in afgeschafte vennootschapsvormen zijn blijven zitten. Volgens experts is het inderdaad een probleem dat er "een groot deel [is] die het nog zou moeten doen, maar er niet toe kwam door gebrek aan tijd, energie of geld, of bij slapende vennootschappen." Helaas is er weinig betrouwbare data over deze groep en kunnen we bijgevolg moeilijk achterhalen wie ze zijn. Een kleine toevallige steekproef van een 20tal ondernemingen leverde een héél divers beeld op, qua sector, hoofdactiviteiten maar ook juridische status.

Op basis van de onvolledig beschikbare jaarrekeningen en tewerkstellingsgegevens vermoeden we dat het merendeel van deze ruim 10.800 inerte organisaties vrij klein is en waarschijnlijk 'slapend'. Dit verklaart wellicht ook waarom ze al jaren geen publicaties in het Belgisch Staatsblad hebben en dus geen verantwoordelijkheid hebben genomen voor de wettelijk verplichte statutenwijziging. Omdat hun economisch gewicht zeer beperkt is, begrijpen we ook waarom de actieve, gedreven coöperaties die hun statuten wél aanpassen aan de nieuwe cv, ondanks hun relatief kleine aantal van ruim 1.700, in 2025 nog steeds een aanzienlijke economische bijdrage leveren – zeker in vergelijking met de volledige groep van circa 20.000 coöperaties in 2019.

4. Economisch gewicht van coöperatieve vennootschappen

1 Kernwaarde: bruto toegevoegde waarde

Het economisch gewicht van coöperaties kan men op uitdrukken op basis van de bruto toegevoegde waarde, maar ook de gecumuleerde balans, omzet, en de loonkost. Vanuit macro-economisch perspectief wordt er meestal naar de bruto toegevoegde waarde gekeken om het economisch gewicht in te schatten. De bruto toegevoegde waarde is het verschil tussen verkoop- en inkoopwaarde en reflecteert dus de bijdrage tot het Bruto Binnenlands Product (BBP).

De gecumuleerde bruto toegevoegde waarde van coöperatieve vennootschappen conform het WVV bedroeg 6,8 miljard euro in 2023 (7,55 miljard voor alle coöperatieve vennootschappen, dus ook zij die nog in de oude rechtsvormen verblijven). Als we dit in perspectief plaatsen met het totaal Belgische BBP van 608 miljard in 2023, **vertegenwoordigen de huidige 'nieuwe' coöperaties dus 1,1% van het Belgische BBP**. Dit is een weliswaar een daling in vergelijking met de toestand van 2019 (3% van het BBP), toen er nog meer dan 20.000 coöperatieve vennootschappen bestonden. Twee opvallende aspecten verdienen hierbij bijkomende aandacht:

- Ten eerste creëren de huidige cv's die conform zijn met het WVV een **aanzienlijke bruto toegevoegde waarde**, hoewel we maar over data beschikken van 1.450 van de 1.702 en de berekening door een eerder voorzichtige aanpak zelfs nog een onderschatting kan zijn. Bovendien zien we vooral tijdens de coronapandemie een opmerkelijke groei van 5% van hun gemiddelde toegevoegde waarde, ondanks een lichte terugval in 2022. Dit onderstreept eens te meer de cruciale rol van coöperaties die de economie veerkrachtiger maken in tijden van crisis, een vaststelling die ook door internationale studies wordt onderbouwd (*Billiet et al., 2021; Schneiberg, 2021*).
- Ten tweede is de gemiddelde bruto toegevoegde waarde van coöperatieve vennootschappen **veel hoger in vergelijking met deze van ex-coöperaties**, dus ondernemingen die in 2019 nog een oude coöperatieve rechtsvorm hadden maar sindsdien zijn overgestapt naar een andere rechtsvorm: voornamelijk bv's (ruim 6000 ex-coöperatieve ondernemingen), maar ook enkele nv's of vzw's.

Deze opmerkelijke vaststelling valt wellicht te verklaren door de gemiddeld beperkte omvang van de 10.800 coöperaties die in 2025 zijn blijven hangen in verouderde rechtsvormen (voornamelijk cvba en cvoa), evenals van de meer dan 6.000 voormalige coöperaties die intussen kozen voor het nieuwe bv-statuuut. Een kleine steekproef van ondernemingen met oude coöperatieve statuten toont dat sommige al jaren geen jaarrekening hebben neergelegd en niets

.1

.4

.1

1.

4.

2.

publiceerden in het Belgisch Staatsblad, wat erop kan wijzen dan veel van deze ondernemingen slapend zijn. Anderzijds kan dit ook te maken hebben met hun beperkte omvang die vaak onvoldoende capaciteit of personeel biedt om complexe juridische aanpassingen door te voeren.

2 Andere factoren: gecumuleerde balans, omzet en loonkost

Als we uitsluitend naar de bruto toegevoegde waarde kijken, onderschatten we de bijdrage van heel wat coöperaties tot onze economie. Hun unieke eigenschappen passen namelijk niet in economische modellen die gebaseerd zijn op zoveel mogelijk financiële winst. Zo zal een consumentencoöperatie bijvoorbeeld streven naar een lage verkoopprijs van de aangeboden producten voor hun leden, terwijl een producentencoöperatie net een hoger verkoopprijs wil zetten om hogere inkoopwaarde te realiseren bij de gezamenlijke vermarkting van de aangeleverde producten. Op die manier wordt de bijdrage van coöperaties tot onze economie minder nauwkeurig weergegeven in hun bruto toegevoegde waarde/BBP, maar wel in de gecreëerde waarde voor hun leden, zoals een hogere koopkracht voor de klanten in een consumentencoöperatie of een hogere marktprijs voor de leveranciers in een producentencoöperatie.

Daarom is het interessant om eveneens te kijken naar de gecumuleerde balans, omzet en de loonkost van coöperaties, als we het economische gewicht willen bepalen. De gemiddelde waarden van 2023 voor de 1.702 nieuwe cv's overtreffen doorgaans héél ruim de voormalige coöperatieve vennootschappen, zelfs de 10.800 die nog in de oude statuten zitten, én de 6.000 die grotendeels overgegaan zijn naar een bv (zie Tabel 7). Daarnaast geeft Tabel 8 een overzicht van de evolutie van het economisch gewicht van de 1.702 nieuwe cv's (de coöperatieve vennootschappen die hun statuten hebben aangepast conform de wet) op basis van deze kerncijfers. We zien dat de balans voor alle coöperatieve vennootschappen meer dan 38 miljard euro bedroeg in 2020, terwijl de gecumuleerde omzet meer dan 29 miljard euro en personeelskosten meer dan 5,5 miljard euro bedroegen in 2023. Ondanks een stabiliteit in de totaalbalans, zijn de omzet en personeelskosten, waarbij we doelen op de totale loonkost, wel significant gestegen sinds 2016, zoals blijkt uit figuur 6. In tien jaar tijd zijn de gecumuleerde omzet en personeelskosten respectievelijk gestegen met 107% en 36%.

3 Stijgende tewerkstelling in coöperatieve vennootschappen

Ook de tewerkstelling in coöperatieve vennootschappen evolueerde positief over de periode 2016-2023 in stijgende lijn (zie tabel 8 en figuur 6). De tewerkstelling steeg van 47.552 voltijdse equivalenten (VTE) in 2016 tot 51.006 in 2023, een stijging van 7,3%. Als we dit in perspectief plaatsen met het totaal Belgische arbeidsvolume van 3,461 miljoen VTE in 2023, vertegenwoordigen de coöperaties dus 1,5% van het Belgische arbeidsvolume. Merk op dat vooral enkele grote spelers bijdragen aan deze cijfers, want in 2023 stelde de helft van de cv's maximaal 7 VTE te werk (36 VTE op percentiel 75) tegenover een gemiddelde van 101 VTE (voor de 730 cv's die cijfers hebben gerapporteerd).

Van de coöperatieve vennootschappen conform het WVV is de helft werkgever (884 ondernemingen) wat fel afsteekt tegen cv's in een oud statuut. Daarvan staat maar 6,6% bekend als werkgever in 2023. We veronderstellen dat dit belangrijk verschil grotendeels te verklaren valt door de verschillende omvang en aard van activiteiten van deze oude cv's (zie lager).

	Nieuwe coöperatieve vennootschappen (cv) conform het WVV	Oude coöperatieve vennootschappen (cvba/cvoa) niet conform het WVV	Ex-coöperatieve vennootschappen omgevormd naar bv of nv	Voormalige coöperatieve vennootschappen omgevormd naar (i) vzw
Omzet	84.459.696	4.707.581	12.495.156	13.419.270
Balanstotaal (in 2020)	37.947.384	3.248.202	21.834.398	2.052.881
Bruto toegevoegde waarde	4.690.063	335.628	869.732	936.898
Personeelskosten	6.452.091	623.198	1.003.080	1.121.486
VTE	101,1	13	18,1	18,7

Tabel 7: Gemiddelde economische bijdrage (in 2023)

Opmerking: De gegevens in deze tabel beperken zich tot ondernemingen waarvoor boekhoudkundige en sociale gegevens beschikbaar waren voor 2023 bij de balanscentrale van de Nationale Bank van België. Voor het totaal actief dateren de meest recente gegevens van 2020.

1.

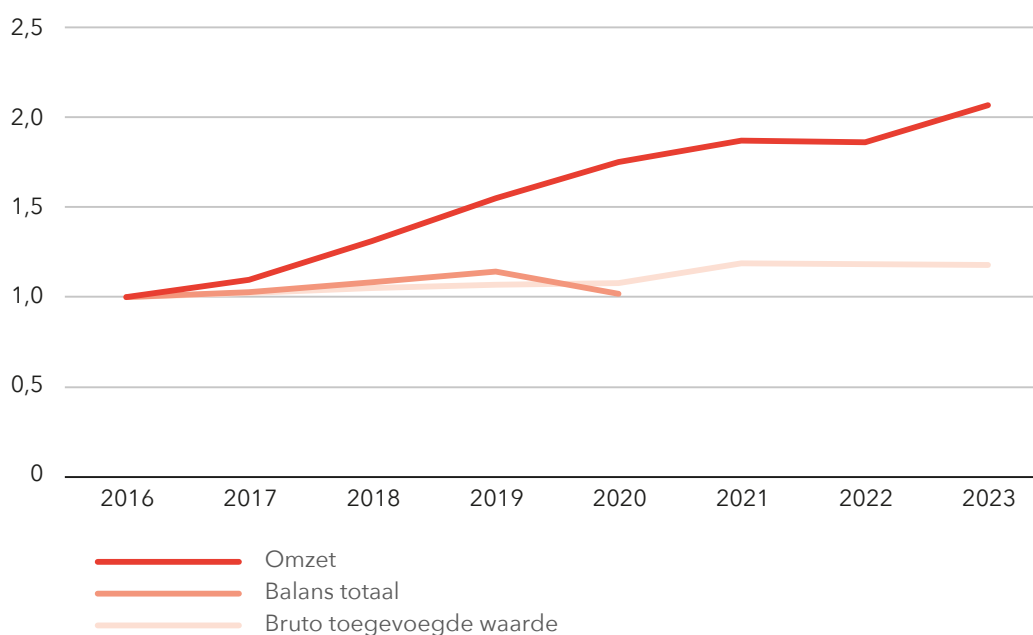
4.

3.

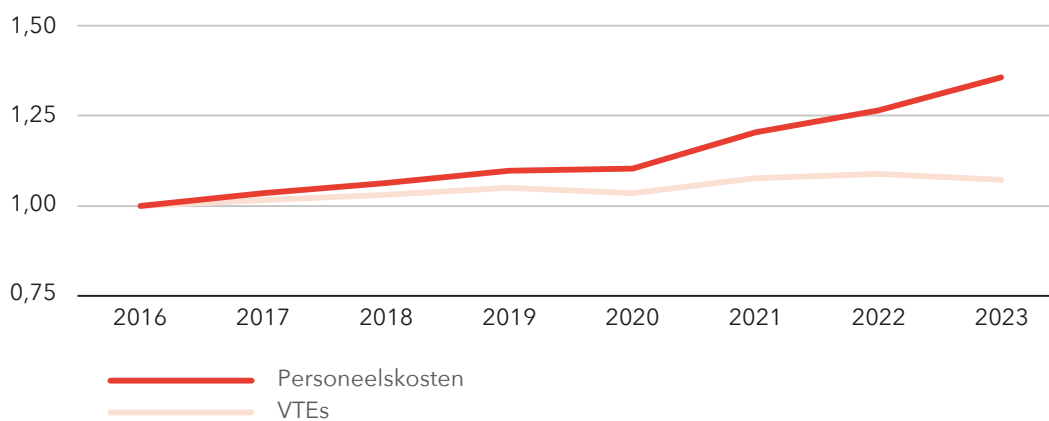
Jaar	Balanstotaal (€)	Omzet (€)	Bruto toegevoegde waarde (€)	Personeelskosten (€)	VTE
2016	37.388.398.592	14.145.930.240	5.781.544.448	4.077.676.544	47.552
2017	38.355.017.728	15.512.840.192	5.925.485.568	4.218.997.248	48.340
2018	40.412.979.200	18.516.226.048	6.066.004.480	4.337.742.336	48.997
2019	42.701.746.176	21.893.136.384	6.183.806.464	4.472.767.488	49.925
2020	38.023.278.592	24.761.022.464	6.228.130.304	4.495.980.544	49.221
2021		26.448.816.128	6.875.909.120	4.906.296.320	51.216
2022		26.334.377.984	6.848.154.624	5.158.977.536	51.756
2023		29.223.055.360	6.800.591.872	5.529.441.792	51.006

Tabel 8: Evolutie van het economisch gewicht van coöperatieve vennootschappen conform het WVV (2016-2023, gecumuleerde gegevens)

Opmerking: Niet alle financiële jaarverslagen zijn beschikbaar, noch zijn alle coöperatieve ondernemingen werkgevers of moeten een sociale balans neerleggen. Dit verklaart waarom het totaal aantal observaties lager ligt dan het totaal van de Belgische coöperatieve vennootschappen. Voor de data die uit de balanscentrale van de Nationale Bank van België, aantal observaties in 2016: balans en omzet (338), bruto toegevoegde waarde (966), personeelskosten (599). Aantal observaties in 2020: balans en omzet (342), bruto toegevoegde waarde (1.159), personeelskosten (700). Aantal observaties in 2023: omzet (346), bruto toegevoegde waarde (1.450), personeelskosten (857). Data van VTE is afkomstig van de RSZ, waar alle werkgevendende vennootschappen verplicht zijn te rapporteren.

Figuur 5: Groeicurve van het economisch gewicht van cv's conform het WVV (reële cijfers, referentiejaar: 2016)

Figuur 6: Groeicurve van de tewerkstelling, VTE en personeelskosten (reële cijfers, referentiejaar: 2016)

.1

.4
.4

4 Evolutie per sector: aandeel dienstensector daalt maar blijft op kop

Coöperaties zijn actief in tal van sectoren (zie tabel 9). Het resultaat hangt ervan af of ook coöperatieve vennootschappen die niet conform het WVV zijn, worden meegerekend (zie figuur 7). Voor alle 'oude' en 'nieuwe' coöperatieve vennootschappen samen blijven de verhoudingen in 2025 vrij stabiel ten opzichte van 2020 met een sterke aanwezigheid in de tertiaire sector (70%), een groeiend aandeel in de secundaire sector (19%) en in mindere mate in de quataire (6%) en primaire sector (4%).

Voor de 1.702 ondernemingen in het nieuwe cv-statuut blijft de tertiaire sector eveneens dominant, maar met een kleiner aandeel (58%) ten voordele van andere sectoren. Zo stijgt het aandeel van de secundaire sector naar 23%, de primaire sector naar 10% en de quataire sector naar 8%. Vooral in de groothandel en detailhandel (22% tegenover 6%) en in de horeca (14% tegenover 5%) zijn er opvallende verschillen. Deze evoluties kunnen deels verklaard worden door de verstrenging van de coöperatieve vennootschap in het WVV die nauwer aansluit bij de coöperatieve identiteit. Daardoor hebben veel ondernemingen - vooral in de horecasector - die eerder voor het coöperatief statuut kozen omwille van de flexibiliteit, nu de overstap gemaakt naar de besloten vennootschap (zie 6.2). Dit verklaart ook het toegenomen relatieve belang van de landbouwsector, waar de coöperatieve identiteit altijd al vrij sterk aanwezig was.

1.

4.

4.

	2025 alle	2025 cv conform WVV	2020
Primaire sector	427	147	767
Secundaire sector	1.840	340	2.889
Industrie	310	78	700
Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht	90	28	105
Distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering	55	15	83
Bouwnijverheid	1.385	219	2.001
Tertiaire sector	6.793	853	13.837
Groot- en detailhandel; reparatie van auto's en motorfietsen	2.056	88	4.284
Vervoer en opslag	475	25	602
Verschaffen van accommodatie en maaltijden	1.324	79	1.973
Informatie en communicatie	262	72	804
Financiële activiteiten en verzekeringen	177	51	882
Exploitatie van en handel in onroerend goed	1.056	94	1.138
Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten	882	191	3.008
Administratieve en ondersteunende diensten	417	135	1.146
Activiteiten van huishoudens als werkgever en niet-gedifferentieerde productie van goederen en diensten door huishoudens voor eigen gebruik	2	2	0
Overige diensten	142	116	0
Quartaire sector	627	121	1.728
Onderwijs	73	21	138
Menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	98	46	520
Kunst, amusement en recreatie	451	52	539
Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen	5	2	0
TOTAAL	9.687	1.461	19.221

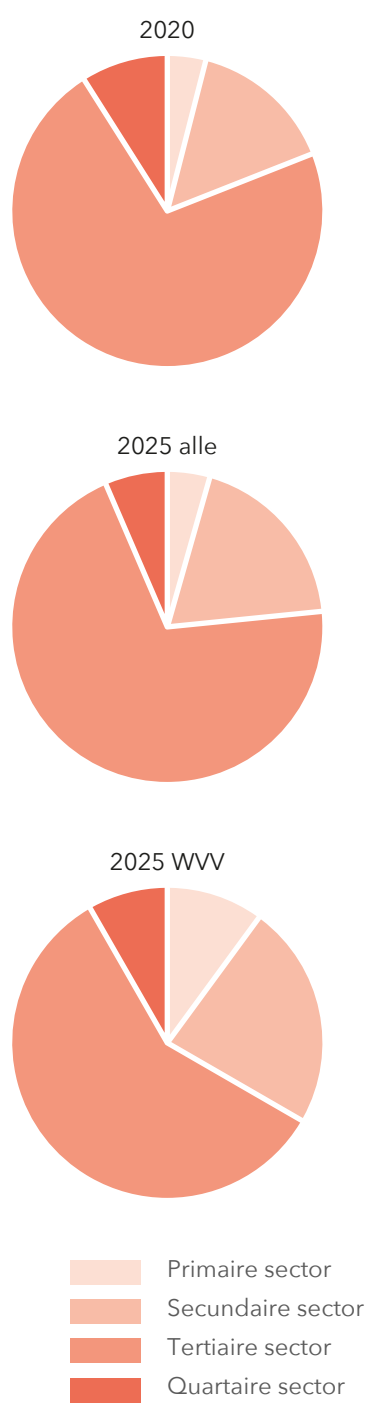
Tabel 9: Activiteiten van coöperatieve vennootschappen

Opmerking: Toestand op 01/07/2025; 2020 data vanuit Belgian Coop Monitor 2021. We missen enkele observaties gezien ontbrekende NACE-codes voor sommige coöperaties in de Social Profit Datatrust.

.1

.4
.4

Figuur 7: Sectoren waarin coöperaties actief zijn - vergelijking nieuwe cv's conform het WVV en alle coöperatieve vennootschappen

5. NRC-erkende coöperaties en sociale ondernemingen

1.

5.

Naast de reeds bestaande regelingen voor 'NRC-erkende coöperaties' voorziet het nieuwe wetboek van 2019 dat **de coöperatieve vennootschap (cv) voortaan de enige vennootschapsvorm is die nog kan erkend worden als sociale onderneming** (cv erkend als so, afgekort tot cvso).

Een dubbele erkenning kan ook waarbij de coöperatie zich een 'erkende cvso' mag noemen. In dat geval mag het enige vermogensvoordeel uitgekeerd aan de leden (doorgaans dividend) niet hoger zijn dan 6% op de inbreng. De Nationale Raad voor de Coöperatie (NRC) adviseert de minister van economie in haar of zijn beslissingsbevoegdheid over het toekennen van deze mogelijke erkenningen.

NRC-erkende coöperaties genieten voordelen zoals bepaalde belastingvrijstellingen van een deel van de uitgekeerde dividenden, de eventuele toepassing van het sociaal statuut van werknemers op bestuurders, en het dragen van de titel 'NRC-erkende coöperatie' voor meer profilering. Er zijn enkele erkenningsvoorwaarden geformuleerd, zoals voorzien in de behoeften van de leden, vrijwillige toetreding of motiveren waarom een kandidaat niet kan toetreden, democratische besluitvorming, besteding van een deel van de jaarlijkse inkomsten voor informatieverstrekking aan en opleiding van huidige of potentiële leden of het grote publiek en de verplichting om deze voorwaarden op te nemen in de statuten. Deze voorwaarden leunen opvallend nauw aan bij de ICA-principes (zie kader 2).

Regio	Nieuwe cv rechtsvorm, ecv	Oude coöperatieve rechtsvormen	Andere vennootschapsvormen	Andere rechtsvorm sociale economie	Totaal
Brussels Gewest	68	11		2	81
Duitstalige Gemeenschap	3				3
Vlaanderen	183	33	1	2	219
Wallonië	231	81	6	1	319
Totaal	485	125	7	5	622

Tabel 10: Aantal NRC erkende coöperatieve ondernemingen (2025, per rechtsvorm, per regio)

Volgens de meest recente beschikbare lijst van de NRC zijn er in juli 2025 precies **622 erkende coöperaties voor de NRC** in heel België.

.1

.5

Als we echter deze data op basis van het ondernemingsnummer combineren met geactualiseerde nationale statistieken vanuit de Bel-first en Social Profit Datatrust, stoten we op enkele verrassingen: van deze 622 hebben 485 effectief de overstap gemaakt naar de nieuwe cv-rechtsvorm, en 125 houden nog steeds oude coöperatieve rechtsvormen aan (voornamelijk cvba). Nog verrassender is dat 12 organisaties die vermeld waren in de officiële lijst van NRC-erkende cv's, ondertussen overgestapt zijn naar een bv (7) of zelfs een vzw (5) - blijkbaar zonder dat ze, als logisch gevolg, hun erkenning als NRC-erkende coöperatie verloren hebben. Dit is wellicht te wijten aan de vele veranderingen die de wetwijziging met zich meebracht, en de registraties in de kruispuntbank die niet altijd even snel volgen. Hoe dan ook lijkt het ons belangrijk dat er meer doorgedreven opvolging gewaarborgd wordt, zodat de NRC-erkenning haar waarde behoudt. Dit is ook de reden waarom we voor de kerncijfers in deel 1 enkel de 610 erkende coöperaties rapporteren die effectief coöperaties zijn, zij het in de vorm van de nieuwe cv conform de wet, of nog in de oude cvba- of cvoa-statuten.

Wat betreft de **erkenning als sociale onderneming**, is het beeld eenduidiger: van de 299 huidige erkende sociale ondernemingen hebben bijna allen de overstap gemaakt naar de nieuwe cv-rechtsvorm, op negen na die nog in het oude cvba-so statuut blijven. Slechts drie organisaties zijn geen coöperaties meer maar vzw's (en zouden van rechtswege hun erkenning als sociale onderneming moeten verliezen, aangezien dit voorbehouden is aan de cv). Maar in plaats van het officiële totaal aantal van 299, tellen wij opnieuw de ex-coöperaties niet mee in onze kerncijfers in deel 1, en spreken we dus over 296 coöperaties die een erkenning als sociale onderneming hebben.

Regio	Nieuwe cv-rechtsvorm, ecv	Oude coöperatieve rechtsvormen	Andere rechtsvormen	Totaal
Brussels Gewest	22	1		23
Duitstalige Gemeenschap	1			1
Vlaanderen	51	1		52
Wallonië	213	7	3	223
Totaal	287	9	3	299

Tabel 11: Aantal erkende sociale ondernemingen (2025, per rechtsvorm, per regio)

1.

5.

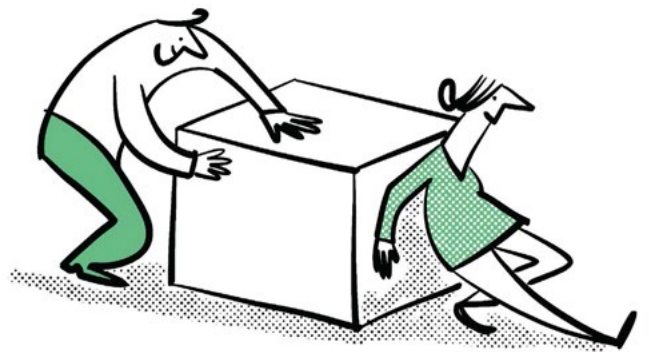
Als we voor meer duidelijkheid uitsluitend kijken naar de ruim 1.700 coöperaties die conform de wet zijn overgegaan naar de nieuwe cv, zien we dat 316 enkel de NRC-erkenning bezitten, 118 enkel de erkenning als sociale onderneming, en 169 bezitten de **dubbele erkenning**. In totaal hebben dus 28% van de nieuwe cv's ook een NRC-erkenning op zak.

Nieuwe cv-rechtsvorm conform het WWV	Met so-erkenning	Zonder so-erkenning
NRC-erkend	169	316
Niet NRC-erkend	118	1.099

Tabel 12: Aantal coöperatieve vennootschappen conform met WWV met/zonder NRC- en/of SO-erkenning.

Als we kijken vanuit de 622 NRC-erkende coöperaties, zien we dat 80% van hen (485 om precies te zijn) reeds gekozen heeft voor de nieuwe cv-rechtsvorm. We kunnen bijgevolg aannemen dat **coöperaties met een NRC-erkenning zich meer bewust zijn van hun coöperatieve identiteit** en daarom meer geneigd zijn om de nieuwe cv-rechtsvorm aan te nemen. Een gelijkaardige trend zien we bij het honderdtal leden van de Vlaamse coöperatieve netwerkvereniging Coopkracht. Een korte survey in juni 2025 met 30% responsgraad wijst uit dat alle leden, conform de wet, reeds hun statuten hadden aangepast aan de nieuwe coöperatieve vennootschap.

.1
—
.5

EXPLAINING THE BELGIAN COOPERATIVE ECONOMY:

.2

ERVARINGEN UIT HET WERKVELD

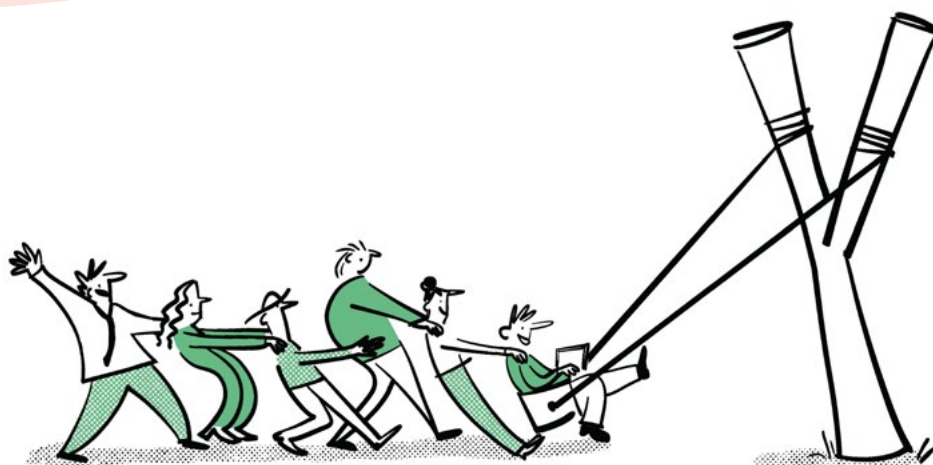
Welke rol hebben de wettelijke veranderingen gespeeld?

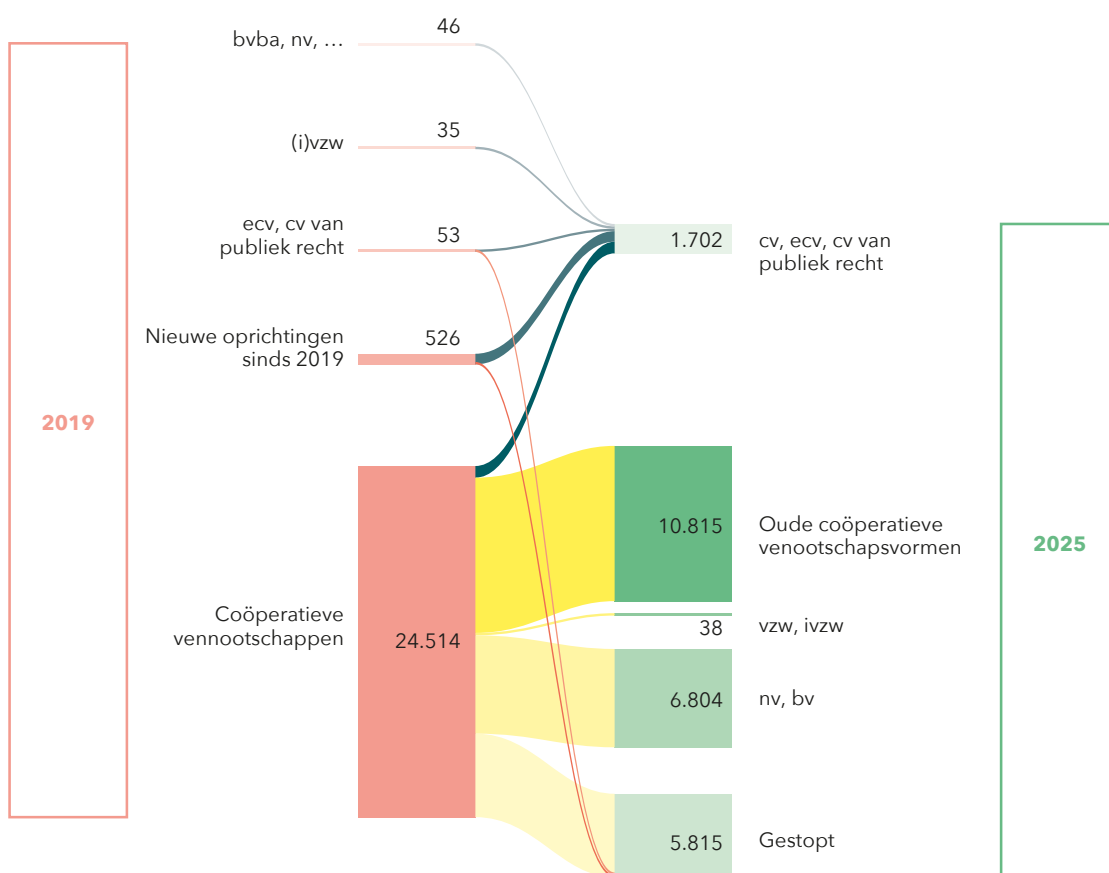
Hoe kan de maatschappelijke impact van coöperatief ondernemen
beter aangetoond worden?

6. Ervaringen uit het coöperatief werkveld

2.
6.

De invoering van het WVV heeft het coöperatief landschap grondig dooreengeschud. Figuur 8 toont de evolutie van alle coöperatieve vennootschappen die in 2019 bestonden en in 2025 nog actief zijn. Hierbij tonen we vooral hoeveel van deze ruim 20.000 coöperaties in 2019 ondertussen hebben gekozen voor de nieuwe cv, andere rechtsvormen zoals bv, nv of vzw, of nog in de oude statuten zoals cvba en cvoa blijven. Zoals hierboven aangestipt heeft de overgrote meerderheid van de ondernemingen die in 2019 een coöperatieve rechtsvorm hadden, ofwel gekozen voor een klassieke kapitalistische vennootschap (bv of nv), ofwel hun statuten nog niet geactualiseerd. Daarnaast tonen we ook het (kleine) aantal ondernemingen die in 2019 geen coöperatieve rechtsvorm had en sindsdien heeft gekozen voor de coöperatieve vennootschap.

Figuur 8: Evolutie van het coöperatief landschap na de invoering van het WWV (situatie op 1 juli 2025)

Deze vierde Belgian Cooperative Monitor gebruikt voor het eerst ook een kwalitatieve dataverzameling om ook verhalen en beweegredenen achter de cijfers beter te kunnen plaatsen. Hiertoe hebben we ons oor te luister gelegd bij drie experts uit de sector waarvan er in het eerste deel al enkele werden geciteerd. In overleg met deze experts hebben we een doelgerichte steekproef opgesteld die rekening houdt met de vier verschillende types coöperaties, diverse organisatiegroottes, verschillende sectoren en landstalen. Uiteindelijk namen we interviews af met voornamelijk management- en bestuursleden van acht coöperaties. We bevroegen in detail waarom de organisatie de keuze had gemaakt voor de nieuwe cv of een andere rechtsvorm. Zo kan de invloed van de wetswijziging ook aangetoond worden vanuit persoonlijke ervaringen die achter de grote kerncijfers schuilgaan. Daarbij hebben we niet de pretentie om algemeen geldige inzichten voor de hele sector te genereren, kwalitatief onderzoek is immers gericht op het verkennen van persoonlijke meningen en ervaringen. Hoewel deze niet te generaliseren zijn, bieden de volgende interviewfragmenten toch een rijke inkijk in de coöperatieve praktijk in België in 2025.

2.

6.

1.

1 Keuze voor de nieuwe cv: een bewuste herbezinning?

Van de acht in totaal bevroegde coöperaties waren er zes die bewust hebben gekozen voor de nieuwe coöperatieve vennootschap.

CASE 1: Hernieuwbare energiesector - burgercoöperatie (algemeen directeur)

*De cv is en blijft voor ons gewoon **de meest logische en sympathieke vorm van samenwerken**. Dat is met de nieuwe wet gewoon bestendigd. Op geen enkel moment kwam er bij ons een mogelijke afwijking ter sprake.*

*Onze hernieuwde missie is misschien qua verwoordingen licht veranderd, maar qua inhoud weinig: we willen een **duurzame samenleving én burgers laten participeren**.*

*De ICA-principes zitten **ingebakken in ons DNA**. We zetten die coöperatieve principes om in de praktijk, niet alleen door onze focus op duurzaamheid op alle vlakken, maar we geven ook jaarlijks 2,5 % van de niet uitgekeerde winst aan **goede doelen** die worden aangedragen door coöperanten.*

*Dit is jaarlijks tot 15.000 euro en gaat naar concrete projecten bv. in Afrika, maar het moet natuurlijk met energie te maken hebben. We vinden ook **samenwerking met andere coöperaties** heel belangrijk. In het verleden was er wat meer concurrentie en territorialiteit, maar nu loopt dat goed en is ook zinvol om een zekere schaal te bereiken.*

CASE 2: Financiële sector en verzekeringen - consumentencoöperatie (hoger management)

*De statutenaanpassing naar de nieuwe cv kwam er snel, al in 2020, **die keuze stond gewoon vast**. We hebben een '**Governance memorandum**' toegevoegd. Dit is een lijvige bijlage bij de statuten waarin de hele werking en ook de coöperatieve governance uitvoerig worden toegelicht. Onze recent opgezette werking moet **het coöperatief bewustzijn bij de leden vergroten**, wat goed lukt als we kijken hoe verschillende activiteiten het afgelopen jaar volgeboekt waren. Zes werknemers zetten zich bij ons momenteel exclusief in op het uitbouwen van het coöperatief gedachtengoed.*

CASE 3:**Landbouwsector - producentencoöperatie (voorzitter)**

*Wij hebben het nieuwe cv-statuut aangenomen in 2023. Er was absoluut **geen discussie** om bv te worden, iedereen vond het **logisch om in het coöperatieve te blijven**. Winst is absoluut niet het doel van de coöperatie, maar wel belangrijk om te overleven. Maar het juridisch statuut van de bv is geen logische evolutie voor een dergelijk grote groep als de onze. In de groep van de directeurs en op het dagelijks bestuur is het aan bod gekomen, maar het werd geen groot onderwerp, ook niet op de Raad van Bestuur en de Algemene Vergadering. Voor de meesten was dit juridisch een ver-van-mijn-bed show en de meeste mensen zijn blij dat de aanpassing aan de wet is gebeurd. [...] In ons bestuur is er veel wederzijds respect en er kan over gediscussieerd worden, maar omdat het allemaal goed is voorbereid is er vaak weinig discussie onder de bestuurders. De bedoeling is wel om de Raad van Bestuur wat af te slanken en zo **meer overleg rechtstreeks met de telers** [leden] te kunnen doen, mensen moeten echt worden aangesproken.*

CASE 4:**Dienstverleningssector - werkerscoöperatie (medeoprichter)**

*De overstap naar het nieuwe **cv-statuut was voor ons een evidentie, een no brainer!** Zonder coöperatie en sociaal doel heeft onze onderneming geen zin. **Het coöperatieve is ons DNA**, het is een essentieel deel van de werking. De wetgever heeft daar niets aan veranderd. Onze drie kernwaarden zijn Verantwoordelijkheid, Respect en Positiviteit. We willen onze medewerkers laten meegenieten van de groei, maar ook verantwoordelijkheid dragen als het minder gaat. Als oprichters willen we niets alleen beslissen en zeker bij grote beslissingen worden **alle coöperanten betrokken**. Hiervoor hebben we naast de Raad van Bestuur tweejaarlijks een coöperantenmeeting. We wilden van bij de oprichting vooral **maatschappelijk relevant zijn eerder dan winst maken**. Daarom werd er statutair bepaald dat minstens één derde van de winst naar een sociaal doel moest gaan. In de praktijk ging soms tot 100% naar de re-integratie van jongvolwassenen met een feitenverleden. Die komen meestal uit een zeer moeilijke thuissituatie en moesten gevangenisstraffen uitzitten. Om de maatschappelijke impact te vergroten hebben we naast de cv noodgedwongen een vzw opgericht.*

CASE 5:

Duurzame bouwsector - Multistakeholdercoöperatie van werkers en klanten (gedelegeerd bestuurder)

We werken graag in een coöperatie omdat het een kader biedt dat niet draait om hiërarchie en afstand. Het is een samenwerking van mensen die samen een doel realiseren. We delen onze vaardigheden en werken samen in een boeiende sfeer aan onze job. De horizontale werkorganisatie is een collectieve ingesteldheid. Daarvoor is er een plek nodig waar iedereen zich kan uitspreken om zo de praktijk kan verbeteren voor het hele collectief. [...] Naast de Raad van Bestuur hebben we ook een statutaire **werkersvergadering waar strategie op horizontale wijze wordt besproken**. Voor de statutenwijziging kwamen werkgroepen samen om onder meer ook de missie aan te passen. Toen was de nood aan overleg hoog, maar sindsdien volstaat de algemene en de werkersvergadering, met tussenin wel wat communicatie naar de coöperanten en informeel overleg. De werkersvergadering komt een keer per trimester samen maar met 20 wordt het moeilijk, waardoor er meer focusgroepen komen, waarbij iedereen zich kan uitspreken. **We proberen zo pedagogisch mogelijk toe te lichten** waarom sommige projecten meer opbrengen dan andere. Alle informatie is ook transparant beschikbaar, waarbij bestuursdocumenten tijdens teamoverleg worden toegelicht. We staan erop dat de werkomstandigheden en het product permanent worden verbeterd dankzij het coöperatief model waarbij zowel werknemers als klanten participeren in het kapitaal.

CASE 6: Dienstverleningssector - werkerscoöperatie (oprichter, en werkend vennoot)

*Bij onze oprichting betekende de keuze voor de cv: schoon schip maken met de manier waarop in het verleden werd omgegaan met de bedrijfsstructuur van een kantoor van vrije beroepen. Juridisch gezien kon dat ook in een bv, maar het **voluit gaan voor het coöperatieve** is een statement om te kunnen pionieren, een duidelijk signaal intern en naar klanten dat het een ander type kantoor zou én moest zijn. Bij de opstart waren we nog een oude cvba, waarbij één oprichter de helft van de aandelen had en de andere vier de andere. Bij de overgang naar een cv hebben we dit gelijkgetrokken zodat elke vennoot evenveel aandelen heeft. We hebben de werking van een kantoor heruitgevonden door bijvoorbeeld **zo collectief mogelijk** iedereen door elkaar te laten evalueren, ongeacht anciënniteit. Tien procent van de winst gaat naar **het goede doel**, en we zetten volop in op **opleidingen**, ook buiten het juridische. Met de nieuwe wet hebben we ook een '**coöperatief charter**' opgesteld als aanvulling op de statuten. Het charter is een verdieping van het kader waarbinnen we werken. De aanwezigheid van een charter betekent niet dat een coöperatie beter is, maar het kan wel een belangrijke leidraad zijn wanneer het goed is uitgewerkt. Hoe zien we democratie, hoe zijn we een lerende coöperatie, welke budgetten maken we daarvoor vrij?*

De rode draad die zich doorheen deze getuigenissen ontvouwt lijkt de mate waarin het coöperatieve model zo ingebakken zit in de missie en werking van de organisatie dat een andere ondernemingsvorm gewoon niet ter discussie staat. De ICA-principes worden haast vanzelfsprekend in de praktijk gebracht, voornamelijk met betrekking tot economische participatie en democratische controle door de leden, maar ook qua training en opleiding over de coöperatieve identiteit, samenwerking onder coöperaties en zorg voor de gemeenschap. We kunnen de ervaringen en overtuigingen van deze zes cases uiteraard niet doortrekken naar alle 1702 'eigenlijke' coöperatieve vennootschappen, al zeker niet op vlak van het sterk aanwezige altruïsme in deze steekproef, wat geen vereiste is voor de coöperatieve vennootschap.

2.

6.

1.

Op basis van ruimere contacten met de coöperatieve sector en verzamelde meningen van verschillende experts werd duidelijk dat mede door de wetswijziging een golf van **herbezinning op de coöperatieve identiteit** gaande is. Wie kiest voor de nieuwe cv, onderschrijft doorgaans bewust het coöperatieve ondernemingsmodel en daarmee de ICA-definitie met coöperatieve waarden zoals democratie, gelijkwaardigheid en solidariteit.

Van het totaal van de ruim 1.700 nieuwe cv's kiest minder dan één derde (28%) voor het statuut van NRC-erkende coöperatie al dan niet in combinatie met de erkenning als sociale onderneming. Terwijl deze erkenningen volgens experts vooral van groot belang zijn voor grotere burgercoöperaties, trekken sommige ondernemers **de meerwaarde van de erkenningen** in vraag. Vooral voor werkerscoöperaties brengen die namelijk beperkingen met zich mee qua uitkeren van dividenden:

Wij zetten als werkerscoöperatie een belangrijk deel van onze winsten in om gedetineerde jongvolwassenen met een feitenverleden te ondersteunen en te coachen naar werk. Gezien een cv geen subsidies kan krijgen, hebben we ook een vzw opgericht om met meer middelen meer jongeren kwalitatief te kunnen begeleiden. Zo verlagen we de algemene recidive van 70 procent bij gedetineerden zonder begeleiding tot 3 procent bij onze jongvolwassenen met professionele coaching. We zijn niet erkend als sociale onderneming omwille van de specifieke cvso-vereisten, maar hebben wel een duidelijke sociale doelstelling. Evenmin zijn we erkend voor de NRC, omdat dit als werkerscoöperatie niet interessant is voor ons omwille van de beperking van het dividend. We hebben jaren gekend waar geen dividend kon worden uitgekeerd. Als dat wel kan willen we iets kunnen voorzien voor de werkende coöperanten, eventueel boven de 6 procent.

2 Overstap naar niet-coöperatieve vennootschap: verdwijnt de coöperatieve identiteit?

Zoals aangetoond in hoofdstuk 2 zijn de 1.702 'nieuwe' cv's een minderheid. De ruime helft (meer dan 10.800) van de zowat 20.000 coöperaties van voor de wetswijziging in 2019 heeft tot nu nog steeds geen actie ondernomen en verblijft in oude rechtsvormen die in principe afgeschaft zijn. Een aanzienlijk deel van deze voormalige coöperaties, namelijk meer dan 6.000, is met de nieuwe wettelijke bepalingen overgestapt naar andere vennootschapsvormen die meer in lijn liggen met hun niet-coöperatieve missie. Een klein veertigtal vervelde naar een vzw en het merendeel van deze 'oneigenlijke' coöperaties zonder voeling met de coöperatieve identiteit is vanaf 2019 overgestapt van de oude coöperatieve vennootschapsvormen (voornamelijk cvba) naar de nieuwe bv-rechtsvorm. Dit is ook wat de wetgever beoogde met de begeerde flexibiliteit toe te kennen aan de bv, en zo de nieuwe cv-rechtsvorm voor te behouden aan die vennootschappen die een onderneming voeren op basis van het coöperatief gedachtegoed zoals vervat in de ICA-definitie. Deze verduidelijking in de Memorie van Toelichting van 4 juni 2018, die 'het kaf van het koren scheidt', wordt zeker positief onthaald in de sector.

Doorheen onze kwalitatieve dataverzameling gaven experts aan dat de communicatie over de coöperatieve identiteit in de nieuwe cv overdreven strikt is gebeurd: *"Het was wel nodig om het coöperatieve wat af te bakenen, maar het werd te exclusief geformuleerd. De nieuwe wet is op bepaalde vlakken te streng voor coöperaties en de communicatie errond heeft velen afgeschrikt. Bestaande coöperaties moesten overtuigd worden dat ze het statuut konden behouden en dat ze wel degelijk een coöperatie konden blijven."* Dit beeld wordt nog vervolledigd door een andere expert door erop te wijzen dat de wetteksten zelf wél heel wat ruimte toelaten, terwijl in de vormingen voor dienstverleners (zoals boekhouders, notarissen en andere juridische adviesverleners) inderdaad een veel te enge interpretatie gehanteerd werd, waardoor sommige 'eigenlijke' coöperaties verkeerd geadviseerd werden dat ze niet meer aan de vereisten van een coöperatieve vennootschap zouden voldoen. Hierdoor stellen deze experts dat er *"binnenkort meer coöperaties in spirit zullen zijn dan op papier"*. Ze bedoelen hiermee enerzijds het fenomeen dat coöperatieve ondernemingen regelmatig **verkeerd geadviseerd** worden door notarissen, adviesverleners en consultants die onvoldoende vertrouwd zijn met het brede spectrum van mogelijkheden in coöperatief ondernemerschap. Zoals een interview aantoonde, is er bijvoorbeeld nog wat verwarring over regelgeving rond successierechten, en wordt verkeerdelijk verondersteld dat dit nadelig zou zijn voor erfgenamen in een cv-context.

2.

6.

2.

Anderzijds kunnen enkele coöperaties **overdreven streng zijn voor zichzelf** en kiezen ze daardoor voor de bv, terwijl er in wezen nog meer dan voldoende binding is met de coöperatieve identiteit. De twee onderstaande voorbeelden van voormalige werkerscoöperaties, niet toevallig uit gelijkaardige sectoren als de voorafgaande voorbeelden, illustreren dit fenomeen.

CASE 7:

Bouwsector - werkerscoöperatie (oprichter en bestuurder)

Wij gaan al een hele tijd mee als coöperatie, maar hebben nu voor de bv gekozen. Aandeelhouder zijn kan een belegging zijn, maar betrokken zijn bij een onderneming gaat voor mij verder dan winst opstrijken. De bestaansreden is duurzaamheid en een bredere maatschappelijke impact. Dat is hardcore economie en sociologie, en heeft echt niets te maken met bloemekes. Het gaat over de knikkers, maar ook over een bedrijf laten groeien met en door de medewerkers. Volgens mijn ervaring staat participatief ondernemen (ook in de strategie) niet gelijk met participeren in kapitaal. Goed bestuur en degelijk beleid houdt rekening met de hele ploeg en de klanten, maar dat hoeft niet coöperatief te zijn. Bij de keuze voor de bv speelt ook de beperking van het stemrecht tot maximaal 10% aandelen.⁶ En bij het managementteam was er geen uitgesproken wens om aandeelhouder te worden. Maar we maken werk van een stevig managementteam dat gaandeweg uitgroeit tot een groep sterkhouders die verantwoordelijkheden en bevoegdheden overneemt.

CASE 8:

Dienstverlening - werkerscoöperatie (oprichter)

*Er was in de periode voor de lancering van de nieuwe wet van alles gaande bij ons: enkele vennoten waren uitgestapt, de overgeblevenen waren vooral schrijvers en werden uitgekocht. Daardoor weerspiegelde de cvba structuur de realiteit niet meer. We hebben zitten wachten op de aanpassing van het wetboek, omdat er een behoefte was om in het zo juist mogelijke 'huisje' te zitten. Wij vonden dat een brede mate van participatie aan de vennootschap - zowel in de aandeelhoudersstructuur, als financiële participatie - ook wel kan vanuit een bv. Er zijn er ongetwijfeld die met dezelfde ingrediënten een andere omelet hebben gemaakt. **Onze bedrijfsvoering bleef evenwel duurzaam en participatief.** Duurzaamheid dragen we altijd al hoog in het vaandel, we waren destijds pionier in het gebruik van duurzame materialen. De keuze voor*

⁶ Merk op dat de stemrechtbeperking geen wettelijke bepaling voor de nieuwe cv is. De beperking van het stemrecht wordt enkel als voorwaarde gesteld om als cv erkend te worden voor de NRC en/of als sociale onderneming. Dit toont aan dat niet alleen bij sommige adviesverleners, maar ook binnenin de coöperatieve praktijk de bepalingen van de wet niet altijd voldoende grondig gekend zijn.

het bv-statuut kwam er vooral vanuit een nood aan meer vrijheid⁷, minder beslommeringen om iedereen bij alles te betrekken en administratieve last om alle vennoten economisch te laten participeren. Ook als bv staan we nog steeds **open voor werknemersparticipatie**, maar dit is wel geen prioritair streven meer voor ons: doordat we B Corp zijn, houden we sowieso rekening met participatie van onze werknemers. We zijn dus nog steeds **heel horizontaal gestructureerd**, dus **beslissen samen** met onze werknemers, in dialoog met de klanten en de maatschappij. **De zorg voor de gemeenschap** blijft wel aanwezig, we focussen daarbij op onze buurt bijvoorbeeld via gedeelde gratis ruimtes voor buurtwerking en ook gratis diensten voor buurtinitiatieven.

Hoewel het coöperatieve ondernemingsmodel en de coöperatieve rechtsvorm niet gelijkgesteld mogen worden, tonen deze citaten aan dat er ondernemingen bestaan die duidelijke coöperatieve aspecten in hun werking integreren, maar toch kozen voor de bv om verschillende redenen die soms niet gebaseerd zijn op de correcte interpretatie van de rechtsvorm. In dat opzicht kunnen we stellen dat de ruim **1700 coöperatieve vennootschappen** met het nieuwe wettelijke statuut **misschien wel een onderschatting** zijn, en er in de realiteit ('in spirit') meer coöperaties actief zijn in België. Daar tegenover moet opgemerkt worden dat de **cv-rechtsvorm de leden weliswaar beter beschermt** door onder meer te voorzien dat aandelen zonder stemrecht niet langer mogelijk zijn. Algemeen stemmen meer coöperatieve praktijken in winstgedreven bedrijven ook hoopvol, wat aansluit bij het idee dat coöperaties een inspiratie kunnen zijn om de economie meer democratisch te maken.

⁷ Ook in deze stelling merken we dat de wettelijke bepalingen over de nieuwe bv en cv in de praktijk nog niet altijd voldoende gekend zijn, waardoor oude percepties blijven spelen.

7. Meten is weten: impact en coöperatieve identiteit

2.
7.

De resultaten van deze vierde Belgian Cooperative Monitor tonen aan dat het cruciaal is om de bredere maatschappelijke impact van coöperaties zichtbaar te maken. Het gaat daarbij niet enkel om hun economisch gewicht, maar ook om hun sociale en ecologische bijdrage.

In heel Europa wordt de verplichting tot duurzaamheidsrapportering opgedreven, onder meer via de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). Ook coöperaties vallen onder deze regelgeving. Toch gaat het niet alleen om naleving van wettelijke verplichtingen: ook het vrijwillig meten en rapporteren van impact kan coöperaties helpen om hun werking te verbeteren én hun maatschappelijke meerwaarde meer in de verf te zetten.

Financiële indicatoren zijn eenvoudig te verzamelen, maar geven geen volledig beeld van de toekomst van een organisatie. **Niet-financiële rapportering** – zoals informatie over de impact op het milieu, sociale betrokkenheid of ledenparticipatie – helpt stakeholders om een organisatie holistisch te begrijpen. Daarom rapporteren steeds meer bedrijven (waaronder ook coöperaties) breder dan wettelijk vereist.

Coöperaties gebruiken daarbij vaak dezelfde mainstream standaarden als klassieke bedrijven, zoals de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties. Deze worden vooral internationaal strategisch ingezet om toegang te krijgen tot markten met hoge duurzaamheidsvereisten (*Marx & Beishenaly, 2023*). Toch blijkt dat klassieke winstgedreven ondernemingen doorgaans actiever over duurzaamheid rapporteren dan coöperaties, hoewel coöperaties vanuit hun identiteit juist meer aandacht hebben voor sociale en ecologische waarden (*Rixon & Duguid, 2023*). Hier ligt dus een groot onbenut potentieel om de eigenheid en positieve impact van coöperaties in de verf te zetten.

Impact en duurzaamheidsrapportering is geen eenvoudige opdracht. Een groot obstakel is het gebrek aan **een uniforme aanpak** om de maatschappelijke meerwaarde van coöperaties in kaart te brengen. Door hun **diversiteit** op vlak van type, sector en grootte is het moeilijk om één set indicatoren te hanteren. Toch worden regelmatig pogingen ondernomen, zowel vanuit onderzoek als praktijk, om vat te krijgen op de impact van coöperaties. Daarbij blijkt dat de meest effectieve coöperaties vooral **transparant** zijn over hoe zij waarde creëren voor hun leden en hoe de zeven ICA-principes in hun werking zijn verankerd. Meten en rapportering van maatschappelijke impact van coöperaties zou dan ook hieruit moeten voortvloeien, niet enkel uit eerder oppervlakkige duurzaamheidsclaims.

Instrumenten als de World Cooperative Monitor (EURICSE), Simply Performance (Coops UK) en de Sustainability Scorecard hanteren indicatoren rond thema's zoals leefbaar loon, diversiteit in bestuur, energieverbruik, mentale gezondheid, vrijwilligerswerk ⁸, CO₂-uitstoot, donaties aan de lokale gemeenschap en investeringen in lokale ondernemingen. Voor specifieke types bestaan er ook aangepaste kaders, zoals de Co-op Index ⁹ voor werkerscoöperaties.

Daarnaast stelden Rixon & Duguid (2018) een methode voor die prestaties van een coöperatie koppelt aan de zeven ICA-principes, met indicatoren zoals:

- Aantal nieuwe leden
- Stemgedrag en kapitaalbezit door leden
- Samenwerking met andere coöperaties
- Investeringen in opleiding
- Lokale aankopen en donaties

Ondanks enkele initiatieven blijft het dus een uitdaging om de gezamenlijke maatschappelijke impact van coöperaties te meten, niet enkel in België maar ook internationaal. Bekende effecten zijn het aanpakken van marktfalen, risicoreductie en de opbouw van sociaal kapitaal, maar er heerst absoluut nog geen wetenschappelijke consensus hoe dergelijke brede en vaak preventieve effecten betrouwbaar gemeten kunnen worden. In hoeverre indicatoren zoals bijvoorbeeld deze Canadese ook voor de Belgische context toepasbaar zijn, vergt verder onderzoek alsook testen in de praktijk. De recente hervorming van het Wetboek van Vennootschappen en Verenigingen (WVV) in België biedt hierin kansen. Een praktische leidraad met enkele concrete indicatoren voor niet-financiële impactmeting zou wenselijk zijn, zodat cv's meer gericht

⁸ Krachtens het Belgisch recht is vrijwillige arbeid niet toegestaan in een vennootschap en dus ook niet in een coöperatieve vennootschap. Daarom creëren sommige coöperaties parallel ook een vereniging zonder winstoogmerk, die wel een vrijwilligersvergoeding kan geven aan gemotiveerde sympathisanten.

⁹ Zie <https://nwcdc.coop/coop-index>

2.

7.

kunnen meten. We moeten wel opletten dat coöperaties hierdoor niet overmatig belast worden met rapportering. De concrete uitwerking moet dus nauw afgestemd worden met verschillende stakeholders in de Belgische coöperatieve sector.

Duurzaamheidsrapportering is voor ondernemingen van een bepaalde grootorde een wettelijke verplichting, maar het is voor alle coöperaties een kans om hun unieke maatschappelijke rol in de verf te zetten. Alleen door samenwerking tussen coöperaties, beleidsmakers en onderzoekers kan de werkelijke waarde van coöperaties in deze uitdagende tijden volledig worden begrepen en zichtbaar gemaakt. Daarom doen we vanuit het KCO KU Leuven een **oproep**:

- **aan coöperaties:** deel informatie over jullie impact en de indicatoren die jullie gebruiken om die te meten.
- **aan onderzoekers:** toets bestaande indicatoren af met de coöperatieve identiteit én realiteit door nauwe samenwerking met de sector.
- **aan de overheid:** verzamel én actualiseer meer coöperatie-specifieke data (zoals bijvoorbeeld ledenaantallen, type coöperatie, inspanningen op vlak van democratische economische participatie en gemeenschapsvorming) zodat de waarde van het coöperatieve model beter zichtbaar wordt.

CONCLUSIE

Deze vierde editie van de Belgian Cooperative Monitor brengt een overzicht van de recente evolutie van de coöperatieve sector in België. Met **het aflopen van de overgangperiode van het WVV op 1 januari 2024** hoopten we een volledig beeld te kunnen geven. Hiervoor baseerden we ons voor het eerst niet enkel op statistische data uit de commerciële databank Bel-first, maar werkten we nauw samen met de Social Profit Datatrust, een Belgisch non-profit initiatief dat voor de bredere sociale economie (inclusief coöperaties) diepgaande data verzamelt en analyseert. Helaas bleek dat er op nog **ruimte voor verbetering** is in verband met ondernemingen die hun vennootschapsvorm en statuten tot op vandaag nog niet conform het WVV hebben aangepast, hoewel de overgangperiode reeds eindigde op 1 januari 2024. **We spreken hier over meer dan tienduizend coöperaties die nog als oude cv, cvba of cvoa geregistreerd staan**, maar waarvan we weinig of geen aanvullende informatie hebben. Evenzeer bleek uit onze analyses dat de data van NRC-erkende coöperaties een nauwkeurige update vereist van overheidswege. Ondanks deze obstakels leverden we een overzicht van **de ruim 1.700 coöperatieve vennootschappen** die met hun **keuze voor de nieuwe cv-rechtsvorm** duidelijk hebben gekozen voor de coöperatieve identiteit. Als kers op de taart bevat deze editie van de Belgian Cooperative Monitor ook voor het eerst een luik gebaseerd op kwalitatieve data. Deze werden verzameld door middel van interviews met coöperatieve doeners uit de praktijk, die hun beweegredenen toelichtten om voluit vóór (of soms aarzelend tegen) de nieuwe coöperatieve vennootschapsvorm te kiezen.

Hieruit bleek dat er duidelijk een **herbezinning op de coöperatieve identiteit** gaande is, misschien nog wel versterkt door het VN 'Internationaal Jaar van de Coöperaties'. Met het aflopen van de overgangperiode van het WVV heeft de sector in België een frisse start genomen rond de gedeelde coöperatieve waarden en principes. Het lag in de lijn van de verwachtingen dat het aantal coöperaties aanzienlijk is gedaald, in absolute aantallen van meer dan 20.000 in 2019 tot vandaag nog maar ruim 1.700 actieve coöperaties. Dit komt overeen met 0,14% van de actieve Belgische ondernemingen, maar toch is de invloed van deze coöperaties op de economie niet te onderschatten. Met meer dan **1,5 miljoen Belgische leden** zorgen onze coöperaties voor een aanzienlijke omzet en bij benadering **een bijdrage van 1,1% aan het BBP** en scoren ze positiever op vlak van werkgelegenheid in vergelijking met klassieke bedrijven. Maar de wellicht belangrijkste waarde van coöperaties kan moeilijk becijferd worden: hun bredere **maatschappelijke bijdrage** op korte én lange termijn.

Het coöperatief model blijft, zeker in deze woelige tijden, van groot belang om onze samenleving **veerkrachtig** te maken. In vergelijking met klassieke bedrijven blijken coöperaties immers stabiel en beter bestand tegen de mondiale crisis waar we voor staan: doordat ze **mensgericht** zijn en hun **missie** op de eerste plaats zetten in plaats van winsten te genereren voor enkelen, doordat ze

CONCLUSIE

democratisch bestuurd en gecontroleerd worden door hun leden en zodanig zeggenschap gelijkwaardig verdelen, en doordat ze inzetten op **solidariteit en samenwerking** onder elkaar. De coöperatieve sector plooit zich terug op haar historische sterktes én toont zin voor sociale innovatie, wat zorgt voor nieuwe kracht en een stevige vaart vooruit, met elkaars onderlinge ondersteuning.

Wie sinds 2019 kiest voor de cv, doet dit doorgaans met overtuiging. We zien dus dat de coöperatieve beweging in België consolideert, en tegelijkertijd haar coöperatieve identiteit bewuster en duidelijker uitdraagt.

Ondanks dit potentieel blijft coöperatief ondernemen soms wat onzichtbaar en dus **onbekend bij het brede publiek**. Dit toont een representatieve studie bij 1000 Belgen uitgevoerd in het najaar van 2024 door onderzoeksbureau iVOX in opdracht van de Communicatiecommissie van de NRC. De helft van de bevroagden heeft wel al eens van een coöperatie gehoord, maar weet niet goed wat het precies inhoudt. 15% van de bevroagden kent de betekenis helemaal niet. Bij een lijst met bekende Belgische coöperaties geeft 22% aan geen idee te hebben of ze lid zijn. Bijna 2 op de 5 hebben geen idee of coöperaties verschillen van andere ondernemingsvormen of niet, 14% denkt zelfs dat dit niet zo is. Hoe kunnen wij dit gebrek aan kennis over coöperaties verklaren? Hoewel meermaals weerlegd, focust het onderwijs al decennialang op het schijnbaar 'natuurlijke' menselijke streven naar eigenbelang en daaraan verbonden een eenzijdige interpretatie van economie vanuit een kapitalistische ideologie. Daardoor is er onwetendheid ontstaan over alternatieve en sociale bedrijfsvormen, zoals coöperaties. Dit begint in de lessen economie in het middelbaar onderwijs en zet zich voort in het hoger onderwijs (*Kalmi, 2007; Kuznetsova et al., 2025*), waarna het verder wordt uitgedragen via de klassieke media. Ervaren professionals die in of met coöperaties werken, geven bovendien aan dat ze vaker coöperatieve ondernemers horen die geconfronteerd werden met **onbegrip bij notarissen, juridische adviesverleners en klassieke consultants voor ondernemers**. Meer nog, de coöperatieve vennootschapsvorm

CONCLUSIE

wordt blijkbaar regelmatig actief afgeraden met de gangbare vooroordelen van 'te traag' en 'te ingewikkeld'. Nochtans toont dezelfde studie van iVOX in opdracht van de NRC aan dat leden zeer tevreden zijn over de werking van hun coöperaties: gemiddeld geven ze een score van **7,7 op 10** en 40% geeft zelfs een score van **9 of 10**. Er is dus actie nodig op meerdere vlakken om de coöperatie bekender te maken: vanuit de praktijk, het beleid, het onderwijs en onderzoek. De sector kan enkel gebaat zijn met **het verzamelen van krachtigere data**, die ook beter up-to-date gehouden wordt, vandaar onze oproep tot actie op het eind van hoofdstuk 7.

Van brede burgerbewegingen in de energie-, voedings- of woonsector, tot ondernemingen gedreven door gedeelde en sociale waarden die **de handen in elkaar slaan**, of collega's die kiezen om op een gelijkwaardige en democratische manier samen te werken: coöperaties blinken uit door hun **maatschappelijke impact**. Waar de staat of markt niet kunnen instaan voor de behoeften van mens en natuur, tonen coöperaties hoe we samen op een zelfredzame en democratische manier tot de best mogelijke oplossingen kunnen komen. Het vraagt dan in de toekomst ook **een goede samenwerking tussen praktijk, beleid en onderzoek** om deze positieve maatschappelijke impact van coöperaties beter te kunnen 'meten' en te communiceren.

REFERENTIES

Billiet, A., Dufays, F., Friedel, S., & Staessens, M. (2021). The resilience of the cooperative model: How do cooperatives deal with the COVID-19 crisis? *Strategic Change*, 30(2), 99-108.

<https://doi.org/10.1002/jsc.2393>

Co-operatives UK. (2013). *Simply performance: A guide to creating member value by aligning co-operative strategy, performance measurement and reporting*. Retrieved December 3, 2024, from

https://www.uk.coop/sites/default/files/2020-10/simply_performance_0.pdf

Hollebecq, H., & Jacobs, L. (2019). De coöperatieve vennootschap: enkel voor de echte coöperaties? *Accountancy en fiscaliteit*, 31, 1-8.

https://www.cera.coop/nl/cooperaties/info-en-onderzoek/documentatie-links-onderzoek/2019/20190926_n_de-cv-enkel-voor-echte-coops

Huybrechts, B., Nelson, D., Nelson, T., O'Shea, N., & Dufays, F. (2024). Conform and Oppose through Numbers: Quantifying Hybrid Organizations at the International Cooperative Alliance. *Journal of Management Studies*.

<https://doi.org/10.1111/joms.13123>

Gollier, J.-M., Hollebecq, H., Jacobs, L., & Flament, S. (2020). Coöperaties: missiegedreven ondernemingen voor alle sectoren - La coopérative : une société à mission, ouverte à tous les métiers. *Tijdschrift voor Rechtspersoon en Vennootschap - Revue pratique des sociétés (TRV-RPS)*(2020/7), 899-921.

https://www.cera.coop/nl/cooperaties/info-en-onderzoek/documentatie-links-onderzoek/2021/20210108_nf_cooperaties-missiegedreven-ondernemingen-voor-alle-sectoren

Kalmi, P. (2007) The Disappearance of Cooperatives from Economics Textbooks. *Cambridge Journal of Economics*, 31, 625-647.

<http://dx.doi.org/10.1093/cje/bem005>

Kuznetsova, O., Parker, M. & Kuznetsov, A. (2025). Cooperatives and business schools: Why the disconnect? *Management Learning*, online first.
<https://doi.org/10.1177/13505076251320889>

Lund, M., & Novkovic, S. (2023). Multi-stakeholder cooperatives. In M. Elliott & M. Boland (Eds.), *Handbook of Research on Cooperatives and Mutuals* (pp. 531-548). Edward Elgar Publishing.
<https://doi.org/10.4337/9781802202618.00045>

Marx, A., & Beishenaly, N. (2023). The European Union's Sustainability Standardisation of World Trade: A Challenge for Central Asia?. In *Europe-Central Asia Relations: New Connectivity Frameworks* (pp. 81-100). Singapore: Springer Nature.

Nord, M., Altman D., Angiolillo F., Fernandes T, Good God, A. & Lindberg; S.I. (2025). *Democracy Report 2025: 25 Years of Autocratization - Democracy Trumped?* University of Gothenburg: V-Dem Institute
<https://v-dem.net/publications/democracy-reports>

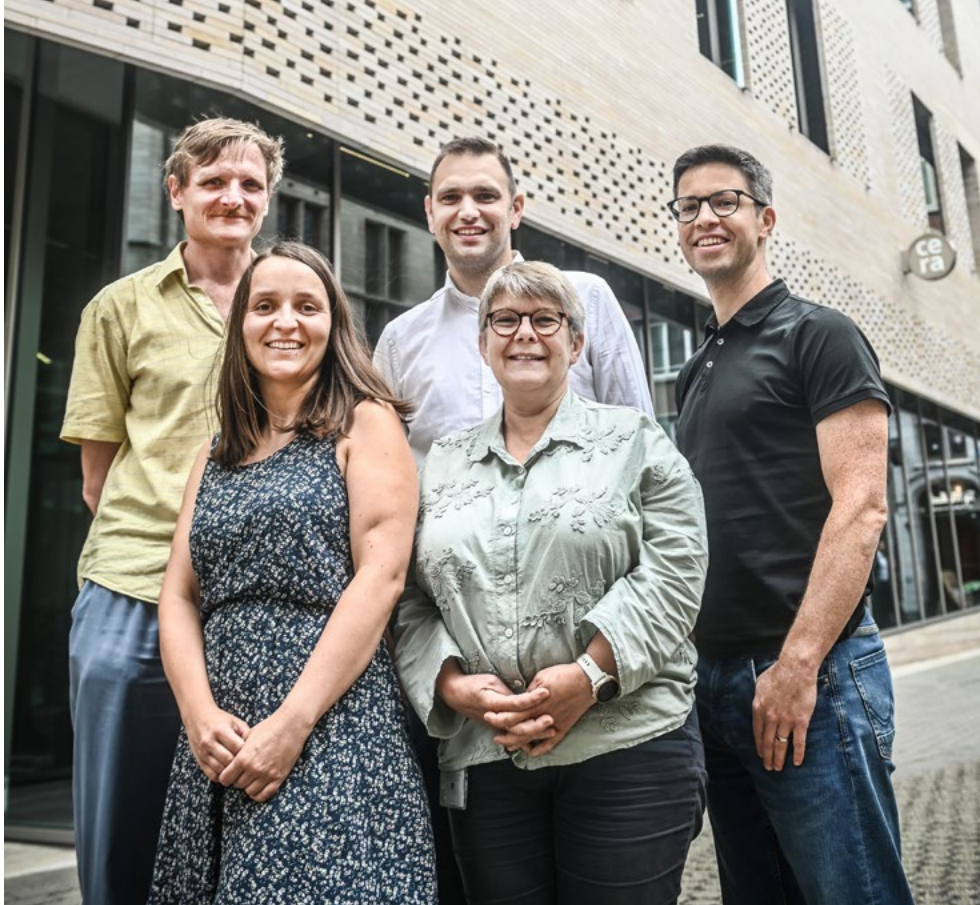
Novkovic, S. (2008). Defining the co-operative difference. *The Journal of Socio-Economics*, 37(6), 2168-2177.
<https://doi.org/10.1016/j.socec.2008.02.009>

Planetary Boundaries Science (PBScience) (2025). *Planetary Health Check 2025*. Potsdam Institute for Climate Impact Research (PIK), Potsdam

Rixon, D., & Duguid, F. (2018). A framework for developing co-operative benchmarks. *Journal of Co-operative Studies*, 5(1), 5-16.

Rixon, D., & Duguid, F. (2023). Co-operative leaders need to lead the way on global and local SDG adoption. *Emerald Open Research*, 1(13).

Schneiberg, M. (2021). Organizational Infrastructures for Economic Resilience: Alternatives to Shareholder Value-oriented Corporations and Unemployment Trajectories in the US During the Great Recession. In K. K. Chen & V. T. Chen (Eds.), *Organizational Imaginaries: Tempering Capitalism and Tending to Communities through Cooperatives and Collectivist Democracy* (Vol. 72, p. 0). Emerald Publishing Limited.
<https://doi.org/10.1108/S0733-558X20210000072008>

Johannes Grillet, Stefanie Friedel, Frédéric Dufays (KCO KU Leuven), Lieve Jacobs & Hannes Hollebecq (Cera cv)

De Belgian Cooperative Monitor 2025 werd opgesteld door KCO KU Leuven (prof. dr. Frédéric Dufays, prof. dr. Matthias Staessens, dr. Stefanie Friedel, Johannes Grillet en Yannis Perifanos) in samenwerking met Augustin Morel, verantwoordelijke van het Observatorium voor de Sociale Economie, en Lieve Jacobs en Hannes Hollebecq van de dienstverlening coöperatief ondernemen van Cera cv.

Dit overzicht van coöperaties in de Belgische economie beslaat de periode 2016-2025 baseert zich op de Bel-first databank van Bureau Van Dijk (verzameld op 10 april 2025) en de Social Profit Datatrust met steun van het Observatorium voor de Sociale Economie van ConcertES (verzameld op 1 juli 2025). De vorige Belgian Cooperative Monitor dateert van 2021 en is gebaseerd op data van 2011 tot 2020. Beide zijn beschikbaar op de websites van het KCO en van Cera.

KU LEUVEN

**KENNISCENTRUM VOOR
COÖPERATIEF ONDERNEMEN**

Meer info op <https://feb.kuleuven.be/drc/kco>

Contact: kco@kuleuven.be

Volg KCO KU Leuven op LinkedIn & Bluesky

Het Kenniscentrum voor Coöperatief Ondernemen (KCO) is een gezamenlijk initiatief van KU Leuven, Boerenbond en Cera. Sinds de oprichting in 2015 zet KCO KU Leuven zich actief in om coöperaties als waardegedreven en veerkrachtig organisatiemodel stevig te verankeren in onderzoek en onderwijs. Om de unieke uitdagingen én het grote potentieel van coöperaties zichtbaar te maken, initieert en ondersteunt het KCO zowel Belgische als internationale onderzoeksprojecten, met bijzondere aandacht voor het coöperatief model en economische democratie. Daarnaast organiseert het Kenniscentrum diverse onderwijsactiviteiten die nauw aansluiten bij concrete ervaringen uit de coöperatieve sector. Zo ontstaat een sterke wisselwerking tussen theorie en praktijk.

Meer info op <https://www.cera.coop/nl/cooperaties>

Contact: infocoop@cera.coop

Met 400.000 enthousiaste vennoten zijn we de strafste en warmste coöperatie van het land. Samen geraken we verder, beleven we meer en investeren we beter: in initiatieven die (het) goed doen en mensen verbinden, in projecten die opbrengen voor ons allemaal. Samen hebben we 't goed voor elkaar.

Als coöperatie realiseren we samen drie doelen: 1) Positieve impact in de samenleving realiseren 2) Unieke vennotenvoordelen en beleving bieden via groepsaankopen en unieke evenementen 3) KBC Groep lokaal verankeren.

Cera gelooft sterk in de maatschappelijke meerwaarde van elk type coöperatie, in elke sector. Of het nu gaat om een burgerinitiatief, om ondernemers die de handen in elkaar slaan, of medewerkers die bewust op een andere manier willen werken. We zijn ervan overtuigd dat het coöperatieve model een krachtig en flexibel antwoord biedt op actuele economische en maatschappelijke uitdagingen. Daarom speelt Cera een voortrekkersrol om coöperatief ondernemen sterk op de kaart te zetten in België en in het Zuiden.

We werken aan een duurzame en coöperatieve samenleving, vanuit de principes van zelfhulp, zelfverantwoordelijkheid en zelfbestuur. We creëren hiervoor ook een breed draagvlak en begeleiden, coachen en ondersteunen potentiële, startende én gevestigde coöperaties. Zo helpen we hen op weg om solide spelers te worden in een sterke, lokaal verankerde economie.

De Social Profit Datatrust wil projecten van algemeen belang helpen door vrije toegang te bieden tot open data voor onderzoek en analyse over de social profit in België (verenigingen, stichtingen, coöperaties, andere organisaties uit de sociale economie, enz.). De Social Profit Datatrust brengt automatisch gegevens samen uit drie officiële bronnen: Kruispuntbank van Ondernemingen, Nationale Bank van België en Rijksdienst voor Sociale Zekerheid.

LIJST MET AFKORTINGEN

Met oog op een maximaal wederzijds begrip over de taalgrenzen heen hieronder naast de afkorting en haar verklaring ook de vertaling naar het Frans en het Engels. *Gecursiveerde rechtsvormen dateren van voor de hervorming van 2019.*

	Nederlands	Frans	Engels
WVV	Wetboek van Vennootschappen en Verenigingen	Code des sociétés et des associations (CSA)	Code of Companies and Associations
NRC	Nationale Raad voor Coöperatie, het Sociaal Ondernemerschap en de Landbouwonderneming	Conseil national de la Coopération, de l'Entrepreneuriat social et de l'entreprise Agricole (CNC)	National Council for Cooperation, Social Entrepreneurship and Agricultural Enterprise
ICA	Internationale Coöperatieve Alliantie	Alliance Coopérative Internationale (ACI)	International Cooperative Alliance
cv	Coöperatieve vennootschap	Société coopérative (SC)	Cooperative enterprise
cvso	Coöperatieve vennootschap erkend als sociale onderneming	Société coopérative agréée comme entreprise sociale (SCES)	Cooperative enterprise recognised as social enterprise
ecv	Europese coöperatieve vennootschap	Société coopérative européenne (SCE)	Societas Cooperativa Europaea
cvba	Coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid	Société coopérative à responsabilité limitée (SCRL)	Cooperative enterprise with limited liability
cvba-so	Coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid met sociaal oogmerk	Société coopérative à responsabilité limitée à finalité sociale (SCRL-FS)	Cooperative enterprise with limited liability with a social purpose
cvoa	Coöperatieve vennootschap met onbeperkte aansprakelijkheid	Société coopérative à responsabilité illimitée (SCRI)	Cooperative enterprise with unlimited liability
bv	Besloten vennootschap	Société à responsabilité limitée (SRL)	Private limited company
bvba	Besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid	Société privée à responsabilité limitée (SPRL)	Private limited company with limited liability
nv	Naamloze vennootschap	Société anonyme (SA)	Public limited company

vzw	Vereniging zonder winstoogmerk	Association sans but lucrative (ASBL)	Non-profit association
ivzw	Internationale vereniging zonder winstoogmerk	Association internationale sans but lucratif (AISBL)	International non-profit association
	Maatschap	Société simple	Partnership/Sole Proprietorship
vof	Vennootschap onder firma	Société en nom collectif (SNC)	General partnership
CommV	Commanditaire vennootschap	Société en commandite (SComm)	Partnership limited by shares
	Stichting	Fondation	Foundation
	Feitelijke vereniging	Association de fait	De facto association

KU LEUVEN

KENNISCENTRUM VOOR
COÖPERATIEF ONDERNEMEN

